

Kunnskapsdepartementet

Deres ref: 20/528

Norsk Lektorlag takker for muligheten til å svare på høringen av opplæringslovutvalgets utredning og forslag til ny opplæringslov. Vi har fulgt utvalgsarbeidet tett, blant annet gjennom deltagelse i referansegruppen, og har levert innspill underveis.

Nedenfor følger vårt hørings svar, som etter en presentasjon av våre viktigste temaer er organisert etter utredningens kapitler.

Norsk Lektorlag vil innledningsvis særlig løfte frem disse temaene og forslagene i utredningen:

### 1. Nødvendige ressurser

Opplæringslovutvalget vil fjerne kravet om at (fylkes)kommuner pålegges å bruke nødvendige ressurser på å oppfylle opplæringsloven. Skal vi beholde enhetsskolen og gi elevene likeverdig skoletilbud i hele landet må pålegget bestå. Norsk Lektorlag ber regjeringen vurdere en sanksjonsordning for kommuner som over tid ikke utøver sitt skoleeierskap i tråd med opplæringslovens regler og ikke har forsvarlig ressursbruk.

### 2. 10 % timekutt må avvises

Opplæringslovutvalget foreslår i praksis at elevene kan fratras hele 19 hele skoledager opplæring i fag når skolen skal få flytte og telle bort 10% av timene i hvilket som helst fag. Forslaget må avvises. 6 av 10 skoler «glemmer» allerede å ta høyde for aktivitetsdager o.l. når de planlegger, selv om det stjeler timer fra elevenes og lærernes arbeid med fagene. Slike timekutt er også i strid med premisser for Kunnskapsløftet og Fagfornyelsen, som skal gi elevene mer dybdelæring. Arbeidet med grunnleggende ferdigheter, de tre prioriterte tverrfaglige temaene og Overordnet del skal skje i fagene. Stortingets vedtak om dette må respekteres. For å få slutt på ulovlige timekutt må undervisningsbegrepet defineres i loven, og faglærer få ansvar for undervisningen likt elevenes minstetimetall. I tillegg må timekutt få konkrete konsekvenser for skoleeier.

### 3. Bare lærere kan ha ansvaret for opplæringen

Opplæringslovutvalgets vil lovfeste at bare lærere kan forberede, ha faglig ansvar for, og følge opp opplæringen, at en lærer som hovedregel må være til stede sammen med elevene i opplæringssituasjonen og innføre krav om forsvarlig vikarordning. Dette er riktig og nødvendig. Dessverre får forslagene redusert verdi hvis man ikke innfører høyere kompetansekrav for å undervise. Dagens adgang til midlertidig ansettelse må fjernes, og ansettelse på vilkår må få klare tidsbegrensninger. Vikarer må selvsagt også være kvalifiserte lærere.

### 4. Kvalifikasjonsprinsippet ved ansettelser

Opplæringslovutvalget vil fjerne kvalifikasjonsprinsippet fra opplæringsloven. At den best kvalifiserte skal ansettes og at det stilles krav om offentlig utlysning må fortsatt lovfestes. Det store flertallet av lovens brukere er ikke jurister. Det er ikke realistisk å tro at den enkelte skoleeier eller skoleleder skal ha full oversikt over prinsipper som følger av ulovfestet rett.

## 5. **Kompetanse i skolen**

Opplæringslovutvalget foreslår ingen nye kompetansekrav, og foreslår en forlenget overgangsperiode for videreutdanning for å oppfylle dagens moderate kompetansekrav for å undervise. Lærernes kompetanse er avgjørende for å gi elevene god opplæring. Vi trenger full åpenhet om lærernes kompetanse, slik at elever, foresatte og offentligheten oppdager om skoleeier nedprioriterer kompetanse i skolen. Enhetsskolen undergraves effektivt når elevene i en kommune får opplæring av dårligere kvalifisert undervisningspersonale enn i en annen kommune. Kommunene har krav på seg til å benytte en rekke yrkesutøvere med autorisasjon i sin tjenesteproduksjon. Hvorfor skal dette tas lett på i skolen? Norsk Lektorlag mener dette er en mangel på respekt for elevenes behov for kvalifiserte lærere.

Norsk skole trenger en langtidsplan for å trappe opp kompetansekrav for å undervise, så elevene får lærere med faglig ferdypning på alle trinn i alle fag. Pålegges skoleeier samtidig å tilby videreutdanning til lærere som settes til å undervise i fag de ikke har ferdypning i, vil det ikke lenger lønne seg for kommunen å nedprioritere kompetanse i skolen. Vi trenger også nasjonale retningslinjer som kvalitetssikrer rektorers vurdering av hva som er relevant kompetanse for undervisning i faget.

## 6. **Beskytt lærer- og lektortittelen og vurdér sertifisering**

Opplæringslovutvalget har ikke foreslått å beskytte lektortittelen, eller vurdert en sertifiseringsordning. Beskyttelse av lektortittelen er sammen med høyere kompetansekrav for undervisning sentrale grep for kvalitetsheving av skolen. Stortinget vedtok i 2017 at beskyttet lærertittel skal utredes. Lærere må som hovedregel ha pedagogisk kompetanse, men skoleeiere utnytter opplæringslovens unntak og ansetter ukvalifiserte personer uten lærerutdanning eller faglig ferdypning for å undervise. Mange yrker er beskyttet for å sikre forsvarlige tjenester. Sykepleiere, regnskapsførere, revisorer, eiendomsmeglere, leger, advokater og mange andre profesjoner må ha godkjent utdanning, og ofte regelmessig etter- og/eller videreutdanning. Hvorfor har vi lavere krav til de som underviser elevene? Norsk Lektorlag mener en sertifisering også må vurderes. En lektor som tok hovedfag da programmering med hullkort fortsatt var høyden av digital utvikling har ingen slike krav, og skoleeiers plikt til å tilby etterutdanning føres det ikke tilsyn med. Skal vi få likeverdig grunnopplæring alle steder i Norge, må skoleeier forpliktes til å gi et godt etter- og videreutdanningstilbud slik at norske elever får faglig oppdaterte lærere.

## 7. **Skoleregler**

Norsk Lektorlag er enig i at skoleregler, skrevet slik at elevene forstår dem, skal regulere skoledemokratiet, elevenes rettigheter og plikter og akseptabel orden og oppførsel. Opplæringslovutvalget foreslår at skolereglene skal vedtas på kommunenivå. Norsk Lektorlag mener deler av skolereglene bør fastsettes på nasjonalt nivå, og suppleres av lokale tillegg. De mest sentrale skolereglene bør være like for hele landet, f.eks. viktige regler for universelle elevrettigheter, bruk av skolens digitale infrastruktur etc. Om en elev eller lærer utsettes for en straffbar handling av en elev, skal de også være trygge på at dette politianmeldes av skolen, uansett hvor i landet de bor.

## 8. **Rett til å få vite om farlige elever**

Skolens plikt til å informere lærere om farlige elever, stadfestet i lagmannsrettens dom i Saers-saken er ikke med i opplæringslov-utvalgets forslag. Skolen plikter å beskytte arbeidsro, trivsel og trygghet for elevene. Norsk Lektorlag foreslår at loven skal ha med at ansatte i skolen har rett til å få informasjon om voldelige elever ved skolen.

## Kapittel 13 Klart lovspråk og god lovstruktur

Norsk Lektorlag støtter ambisjonen om at Opplæringsloven skal skrives i klarspråk. Dette lever forslaget også delvis opp til.

Men vi er skuffet over at ikke lovutkastet i så liten grad tar høyde for at lovens lesere er skoleledere, undervisningspersonale, elever og foresatte. Opplæringsloven må derfor inneholde noen dobbeltreguleringer eller henvisningsreguleringer for at lesere som ikke er jurister skal forstå omfanget av de rettigheter og plikter loven regulerer. Det er for eksempel svært bekymringsfullt at utvalget ikke vil videreføre krav om at ledige stillinger må utlyses og det forvaltningsmessige kvalifikasjonsprinsippet ved ansettelser (lovfestet i dagens opplæringslov §§10-4 og 10-5). Det vil bli vanskeligere for tillitsvalgte å få opprettholdt at kvalifikasjonsprinsippet fortsatt skal gjelde ved ansettelser i skoleverket dersom prinsippet ikke står rett ut i loven, men videreføres såkalt ulovfestet.

Rettslige standarder i loven må enten defineres eller forklares i selve lovteksten. Loven vil ellers bli uforståelig for flertallet av brukerne, som ikke er jurister.

## Kapittel 14 Formålet med loven og hva loven gjelder

Formålsparagrafen i dagens opplæringslov, som regulerer opplæringens formål, skal videreføres. Men utvalget foreslår ikke å klargjøre begrepet «undervisning» i loven. Undervisning er skolens kjerneoppgave. Å definere dette begrepet utvetydig er vesentlig for å unngå at skoleeier definerer aktiviteter utenfor læreplanens kompetansemål og faglærers pedagogiske opplegg som undervisning. Norsk Lektorlag får jevnlig varsler om ulovlige timekutt, dette er også dokumentert av NIFU (rapport 2016:26). Til tross for at kunnskapsministeren har uttalt at dette ikke skal forekomme, opphører ikke disse timekuttene.

For Norsk Lektorlag er det sentralt at den enkelte lærer skal kontrollere og sette premissene for undervisning i henholdsvis klassen eller faget. Begrepet «undervisning» handler om lærerens rolle i å gjennomføre fagets læreplan. Å definere og bruke «opplæring» som begrep uten å samtidig definere «undervisning» kan legitimere timekutt og sparing i større grad enn nå.

Norsk Lektorlag definerer «undervisning» som:

- «Opplæring av og arbeid sammen med elever*
- *som er en del av lærerens pedagogiske opplegg,*
  - *som tar utgangspunkt i kompetansemålene i fagets læreplan,*
  - *som medfører for og etterarbeid for lærerne og*
  - *som danner grunnlag for vurderingen i faget».*

- Norsk Lektorlag foreslår følgende tillegg i lovutkastets § 15-4(2):

***Undervisning er opplæring av og arbeid saman med elevar som er del av læraren sitt pedagogiske opplegg, som tek utgangspunkt i kompetansemåla i læreplanen i faget, som inneber for- og etterarbeid for lærarane, og som dannar grunnlag for vurdering i faget.***

I tillegg til den eksisterende formålsparagrafen har Opplæringslovutvalget også foreslått en ny formålsparagraf om loven og hva loven gjelder: «*at lova skal leggje til rette for at barn, ungdom og vaksne får god opplæring i et godt miljø*».

Norsk Lektorlag støtter intensjonen bak den foreslåtte bestemmelsen. Det er hensiktsmessig at loven har en innledende bestemmelse som beskriver hva loven regulerer og hvem den gjelder for. Men lovens foreslåtte formuleringer «god opplæring» og «godt miljø» er vage og lite konkrete. Utredningen drøfter heller ikke hvorfor nettopp disse formuleringene ble valgt.

Et sentralt poeng med Opplæringsloven er at den brukes for å sikre de kvalitetsstandardene norske borgere skal møte i skoleverket. Standard-setting kan øke faren for at minimums-standarder blir brukt, kravene til minimumsstandarder må derfor være så høye at de sikrer elevens rett til opplæring i samsvar med læreplanverket. Dette er sentralt om vi skal opprettholde grunnleggende prinsipper i norsk skole som enhetsskolen og likeverdige tilbud uavhengig av bosted. Norsk Lektorlag mener lovens formålsparagraf derfor må sees i sammenheng med forsvarlighetskravet som foreslås innført i loven, og knyttes til læreplanverket. Slik kan loven konkretisere at en «god» opplæring betyr at elevene har fått nødvendig opplæring i læreplanverkets kompetansemål. Et «godt» miljø for elevene innebærer et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, i samsvar med den foreslåtte bestemmelsen om skolemiljø i § 11-2.

- Norsk Lektorlag foreslår følgende endrede ordlyd i lovens § 1(1):

***Lova skal leggje til rette for at barn, ungdom og vaksne får god opplæring i et godt miljø. Ei «god» opplæring er at elevane får nødvendig opplæring i kompetansemåla i læreplanverket. Eit «godt» miljø for elevane er eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.***

## Kapittel 15 Forsvarlighetskrav

Utvalget foreslår å lovfeste et krav om at opplæringen og annen virksomhet etter opplæringsloven skal være forsvarlig.

Norsk Lektorlag støtter dette, men mener forsvarlighetskravet i realiteten vil bli en rettslig standard uten noen form for praktisk verdi, med mindre plikten kommunen og fylkeskommunen i dag har til å stille til rådighet de ressursene som er nødvendig for å etterleve loven, samtidig videreføres. (Dagens §13-10, som Opplæringslovutvalget foreslår å ikke videreføre.) Utvalget mener (s.640) at dette er en overflødig presisering av skoleeiers plikt til å oppfylle kravene i loven, og presiserer at «hvilket konkret ansvar dette innebærer må avklares gjennom fortolkning av den enkelte konkrete lovbestemmelsen».

Norsk Lektorlag er dypt uenig i å fjerne denne bestemmelsen. Vi mener det er avgjørende at selve lovteksten fastslår at skoleeier plikter å stille nødvendige ressurser til rådighet for å etterleve loven. Vår erfaring er idag at alt for mange kommuner og fylkeskommuner ikke gjør dette. Å fjerne en uttrykkelig bestemmelse som påpeker skoleeiers ansvar, vil forverre situasjonen ytterligere og desimere verdien av forsvarlighetskravet. Ettersom dette er lovgivning som i stor grad brukes av ikke-jurister, vil ikke lovens brukere ha nødvendige forutsetninger for å fortolke den enkelte lovbestemmelsen. Det er en tydelig sammenheng mellom lovens forsvarlighetskrav og krav til at skoleeier stiller nødvendige ressurser til disposisjon for å oppfylle kravene.

På svært mange samfunnsområder er det fastslått kvalitetskrav for tjenestene innbyggene mottar. Dette må også innføres for norsk skole, og kvalitetskravene må konkretiseres.

Norsk Lektorlag er uenige i at utvalget ikke foreslår å lovfeste et forsvarlighetskrav for undervisningspersonalet (s 195). Utvalgets argumentasjon rundt dette beskrives kortfattet basert på at de ikke foreslår en autorisasjonsordning for de ansatte på opplæringsområdet. Både en autorisasjonsordning, og et mulig forsvarlighetskrav for de ansatte i skolen bør nærmere utredes.

- Norsk Lektorlag foreslår et nytt annet ledd i lovens § 1-3:

**«Skoleeigar plikter å stille til disposisjon dei ressursane som er nødvendige for at lova sitt krav til forsvarleg opplæring skal kunne oppfyllest».**

## Kapittel 16 Læreplanverket

Norsk Lektorlag er enige i en rekke av utvalgets forslag når det gjelder læreplanverket, som:

- å videreføre hjemlene til å gi forskrift om læreplanverket og hvilke utdanningstilbud som fører fram til studie- eller yrkeskompetanse (tilbudsstrukturen).
- å videreføre Sametingets hjemler til å gi forskrift om det samiske lærestoffet i de nasjonale læreplanene for fag og om læreplaner for opplæring i samiske språk.
- at både kommunene og fylkeskommunene kan gi forskrift om opplæring utover det minstetimetallet som departementet har fastsatt.
- å lovfeste at barnetrinnet skal være karakterfritt.

Norsk Lektorlag støtter også

- å lovfeste at grunnskoleopplæringen skal være i samsvar med læreplanverket.
- at den videregående opplæringen skal være i samsvar med læreplanverket og tilbudsstrukturen,
- å lovfeste en rett til vurdering og dokumentasjon og
- å videreføre hjemmelen til å gi forskrift om klage på vurdering og dokumentasjon.

Norsk Lektorlag er helt uenige i

- å videreføre hjemmelen til å gi forskrift om plikt til å delta i aktiviteter som ikke er opplæring i fag i grunnskolen.

Med dette kan elever i grunnskolen pålegges å delta i aktiviteter som ikke er opplæring i fag.

Bakgrunnen er at Stoltenberg II-regjeringen i 2008/2009 innførte to uketimer ekstra fysisk aktivitet på barnetrinnet uten å finansiere utvidet timetall i kroppsøvfaget. Norsk Lektorlag mener det er avgjørende for kvaliteten i opplæringen at elevene undervises av kompetente faglærere. Mer fysisk aktivitet i skolen bør komme som flere timer i kroppsøving. Stortinget fikk beregnet at tiltaket med mer fysisk aktivitet ville kostet seks milliarder kroner å innføre med kvalifiserte lærere. Norsk Lektorlag mener det må følge tilstrekkelige ressurser med vedtak, og at faglærernes metodefrihet og integritet må respekteres. Det er videre viktig at det er lærernes ansvar og faglige skjønnsom avgjør hvilke metoder og virkemidler brukes i undervisningen for å nå kompetansemål. Selv om Stortinget stadfestet dette i vedtak om Fagfornyelsen, viser forsøket fra Stortingets helse- og omsorgskomiteé i november 2017 om å detaljstyre nettopp dette<sup>1</sup>, behovet for å sikre disse bestemmelsene.

Å videreføre lovhjemmel for pliktige aktiviteter som ikke er opplæring i fag omgår elevenes behov for kvalifiserte lærekrefter, noe opplæringslovutvalget ellers er opptatt av. Det slår også bena under fagfornyelsen og læreplanverket, som den foreslåtte bestemmelsen for øvrig regulerer.

- **Norsk Lektorlag foreslår at forslaget til ny §1-4(6) strykes.**

## Kapittel 17 Retten til et minste antall timer med opplæring

Opplæringens overordnede mål må nås ved å gi elevene undervisningen de har krav på. Kvalifisert personale må forberede og gi undervisning slik at opplæringen er pedagogisk forsvarlig og i henhold

---

<sup>1</sup> Dokument 8:8 S (2017-2018), Innst. 51 S (2017-2018)

til læreplanen for det enkelte fag. Norsk Lektorlag støtter derfor utvalgets forslag om å videreføre at Kunnskapsdepartementet skal gi forskrift om hvor mange timer med opplæring elever i grunnskolen og den videregående opplæringen skal ha, og hvordan timene skal fordeles mellom trinn og fag.

Vi støtter også forslagene til nye regler som vil bidra til å tydeliggjøre hva som er å regne som opplæring etter opplæringsloven, noe som også vil gi et tydeligere rettslig innhold i kravet til et minsteantall timer med opplæring.

### **Norsk Lektorlag advarer sterkt mot å kunne ta 10% av timene i ethvert fag**

Norsk Lektorlag er helt imot utvalgets forslag om å lovfeste at inntil 10 prosent av timene i hvert fag kan flyttes til andre fag eller brukes til opplæring som er tverrfaglig eller «særlig egnet» for å nå målene i den overordnede delen av læreplanverket. Dannelsesarbeidet, som er nedfelt i skolens formålsparagraf, er også nedfelt som mål i overordnet del av læreplanen (tidl. generell del), men både Regjeringen og Stortinget har i Fagfornyelsen vært tydelige på at både de tverrfaglige temaene og dannelsesarbeidet i overordnet del nettopp skal nås gjennom arbeid med fagene, gjennom fagenes læreplaner, og derfor skal inn i skolens ordinære fag, slik at faglærer disponerer alle timene i faget.

Elevene kan fratas hele 19 hele skoledager opplæring i fag dersom skolen med loven i hånd kan flytte og telle bort 10% av timene i hvilket som helst fag. Vi vet at 6 av 10 skoler allerede «glemmer» å ta høyde for eksamen, og aktivitetsdager, når de planlegger, selv om det stjeler timer fra elevenes og lærernes arbeid med fagene. Noen planlegger også bevisst færre timer til elevene enn det de har lovfestet rett til i dag. (NIFU rapport 2016:26).

Hvis mengden og typen undervisning en elev får avhenger av hvilken skole eleven går på, vil ikke elevene lenger få et likeverdig opplæringstilbud. Norsk Lektorlag mener opplæringsloven utvetydig må slå fast at skolen skal danne og utdanne elevene gjennom undervisning og opplæring i fag. Den enkelte lærer er forpliktet til å følge fagets læreplan og kompetansemål, slik at lærernes undervisning tilsvarer elevenes minstetimetall i faget. Det er derfor avgjørende av elevenes rett til minstetimetall i fagene respekteres. Den fleksible delen som utvalget foreslår, er fullstendig på tvers av premissene og forutsetningen for fagfornyelsen som nå er i siste fase og innføres i skoleverket fra høsten 2020.

Fagfornyelsen har en høyere ambisjon om dybdelæring, og alt reformarbeid i fagfornyelsen har som utgangspunkt at fagets timetall ligger fast. Fagfornyelsen er en fornyelse av kunnskapsløftet, der det sentrale premisset er at alle timer gis i fag. Både overordnet del, tverrfaglige temaer og de grunnleggende ferdighetene skal gis gjennom fagene.

Om skoleeier skal kunne trekke 10 % fra dette, må en samtidig velge hvilke kompetansemål som utgjør 10 % som elevene da ikke skal ha som mål. En slik praksis vil ikke være i tråd med forskriften, og vil føre til større kompetanseforskjeller mellom elevene.

### **Fraværsgrensen rammes av 10% kutt i fag**

Norsk Lektorlag ser heller ikke hvordan et forslag om 10% kutt av timene i ethvert fag forholder seg til den lovfestede fraværsgrensen på 10 % for elever i videregående skole. Fraværsgrensen ble innført basert på tverrpolitisk enighet om at økt nærvær vil gi bedre opplæring og et bedre vurderingsgrunnlag for lærerne.

Dersom skoleledelsen bestemmer seg for å flytte timer fra ett fag til et annet vil en elev som ville vært innenfor fraværsgrensen i det opprinnelige faget plutselig stå i fare for å ikke få vurdering i fagene fordi skolen velger å bruke fagets timer til noe annet.

Andre gode forslag som opplæringslovutvalget fremmer om regler som skal gjøre det tydelig hva som skal regnes som opplæring etter opplæringsloven (bl.a forslag til §§ 13-3, 15-4 og 15-5) vil effektivt bli underminert av forslaget om en 10 % omdisponering av timer.

Norsk Lektorlag har lenge tatt sterk avstand fra praksisen med timekutt i skolene. Effektive grep for å få slutt på dette er å definere undervisningsbegrepet bedre, å la timekutt få konsekvenser, og å kreve at skoleeier har systemer for å planlegge og dokumentere undervisningen. Norsk Lektorlag har allerede [foreslått dette](#) til Opplæringslovutvalget<sup>2</sup>.

- **Norsk Lektorlag foreslår at utvalgets forslag i § 1-4(2)2 setning om å lovfeste at inntil 10% av timene i hvert fag kan flyttes til andre fag eller til tverrfaglig eller overordnet opplæring forkastes.**

## Kapittel 18 Barnets beste

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om at den nye loven får en generell bestemmelse om elevens beste som ligger nært Grunnloven § 104.

## Kapittel 19 Elevenes medvirkning og skoledemokratiet

Opplæringslovutvalget foreslår

- at den nye opplæringsloven får et eget kapittel om elevers medvirkning, skoledemokrati og skoleregler.
- å regulere elevenes rett til å ytre seg og bli hørt, ved at elevens synspunkter skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet.
- det innføres en bestemmelse om skoledemokratiet som både omfatter elevene og foreldrene.

Norsk Lektorlag støtter disse forslagene. Det er imidlertid viktig å definere nivåene for elevenes medvirkning, altså hva elevene skal være med på å bestemme. Som det fremgår av kapittel 22 nedenfor om skoleregler, mener Norsk Lektorlag at regler som er viktige for universelle elevrettigheter og likebehandling av ansatte bør lovreguleres nasjonalt gjennom retningslinjer eller gjennom en kombinasjon av nasjonale skoleregler og lokale tillegg/ tilpasninger, og ikke på lavest mulig nivå. Dette innebærer at elever skal ha en rett til medvirkning, og å bli hørt, men at det også vil være områder som for eksempel bruk av mobiltelefon i klasserommet, som bør vurderes kommunalt/ fylkeskommunalt eller nasjonalt.

Vi støtter forslaget om å regulere en plikt for skolen til å samarbeide med elevens foreldre, noe som også fremgår av forslagene i utredningens kapittel 21.

Norsk Lektorlag er helt uenige i å fjerne bestemmelsene om organer for brukermedvirkning i skolen. Elevers og foreldres rett til medvirkning og å bli hørt kan raskt bli svekket og ikke reelt bli gjennomført ved alle skoler hvis vi ikke lovfester organiserte og vedtatte strukturer for brukermedvirkning.

---

<sup>2</sup> <https://www.opplæringslovutvalget.no/files/2019/05/Norsk-Lektorlag-om-minstetid-til-oppl%C3%A6ring.pdf>

## Kapittel 20 Plikt til å delta aktivt i opplæringen, oppfølgingsplikt og om lekser

Norsk Lektorlag er svært fornøyd med at våre innspill til utvalget om elevers rettigheter og plikter er vektlagt, slik at det tydeliggjøres at en rett til opplæring også innebærer en plikt for eleven til å medvirke, av hensyn til seg selv og andre. Vi støtter derfor utvalgets forslag som viderefører at elever skal være aktivt med i opplæringen.

Norsk Lektorlag mener det er riktig å fortsatt lovfeste at elever aktivt skal delta i opplæringen. Fordi utdanning er et av våre viktigste velferdsgoder, bør elevene også ha et selvstendig ansvar for å bidra med innsats og arbeid som utvikler kunnskap og ferdigheter. Dette ansvaret tiltar naturligvis gjennom skoleløpet etter hvert som elevene blir eldre. Elevenes plikter bør derfor være av mer grunnleggende art ved skolestart, og øke med alderen.

Skolene må få flere reaksjonsmuligheter slik at regelbrudd kan møtes med tydeligere sanksjoner. Lover og ordensreglement virker ikke bare som juss, de virker også pedagogisk.

Norsk Lektorlag støtter å lovfeste en hjemmel for å gi regler i forskrift om tap av rett til vurdering som følge av høyt fravær. At elevene deltar aktivt i opplæringen er viktig både for skolefelleskapet og for et godt læringsmiljø, det er også Liedutvalget tydelig på. Fraværeregler tydeliggjør betydningen av at elever er til stede i undervisning og opplæring, det er viktig både for dem selv, for medelever og læringsfelleskapet. Tydelige krav til elevene om å møte opp og delta aktivt er viktig for at skolen skal kunne oppfylle sitt dannelsesoppdrag og forberede elevene på det som forventes i voksenlivet generelt og i arbeidslivet spesielt.

Skolen bør ha plikt til å sørge for at elever med begynnende stort fravær får hjelp av et relevant og profesjonelt støtteapparat. En inkluderende skole bør ikke overlate elever som sliter til seg selv, men møte dem med tydelige rammer. Vi støtter derfor utvalgets forslag om å lovfeste en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å følge opp elever med høyt fravær fra opplæringen.

I tråd med anbefalinger fra barnekomiteén foreslår opplæringslovutvalget å lovfeste dagens praksis om at lekser kan gis ved å presisere at kommunene og fylkeskommunene kan pålegge elevene å gjøre oppgaver utenfor skoletiden, men slik at det må tas hensyn til at elevene har rett til både hvile og fritid, noe som støttes. En rett til å gi lekser betyr ikke et påbud om at det skal gis lekser, og mengde og type skal være opp til læreren.

## Kapittel 21 Samarbeidet mellom skolen og foreldrene

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å videreføre reglene om samarbeid mellom skolen og foreldrene.

Foreldreutvalget for grunnopplæringen, FUG, har pekt på utfordringene med å ha et godt skole-hjem samarbeid når elevene som har nådd myndighetsalder bor hjemme. Foreldre har forsørgelsesplikt, men får allikevel ikke viktig informasjon om egne barn som bor hjemme etter at disse har blitt myndige. Norsk Lektorlag støtter Foreldreutvalget for grunnopplæringen i at regelverket må endres slik at foreldre kan få nødvendig informasjon, og ha nødvendig kommunikasjon med skolen så lenge de har forsørgeransvar for hjemmeboende barn.



## Kapittel 22 Skoleregler

Opplæringslovutvalget vil erstatte dagens ordensreglement, og ordensregler med skoleregler. Skolereglene skal tydeliggjøre elevenes rettigheter og plikter på skolen, hvordan skoledemokratiet skal fungere, og konsekvenser av brudd på skolereglene. Utvalget foreslår en bestemmelse om skoleregler som plasseres i kapittel 2 sammen med bestemmelsene om skoledemokrati og medvirkning. Norsk Lektorlag støtter dette. Vi støtter også forslaget om at skolereglene skal ha regler om organisering av skoledemokratiet.

Skolereglene skal gjelde elevenes rettigheter og plikter, blant annet om orden og oppførsel. Norsk Lektorlag støtter utvalget i at skolereglene også bør regulere akseptabel orden og oppførsel. Karakterer i orden og oppførsel er et nødvendig verktøy for å kunne korrigere uakseptabel og grenseoverskridende adferd hos elevene. Det å kunne oppføre seg med respekt for gitte regler er en viktig del av det å bli en ansvarlig og selvstendig samfunnsborger. Oppførselskarakteren synliggjør dette. Karakterer i orden og oppførsel er videre en nødvendig del av skolens sanksjonsapparat som virker preventivt og oppdragende på enkelte elevgrupper.

De aller fleste elever vil ha ro og orden i timene, og skolene trenger orden – og oppførselsinstituttet som et vesentlig verktøy for at et mindretall av elever ikke skal få ødelegge for flertallet. Alminnelig god orden og oppførsel hos den enkelte elev er et nødvendig premis for samspillet elever imellom, og mellom lærer og elev. Oppførselskarakteren er også en av få verktøy skolen har for å sanksjonere trakassering eller diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet eller religion i elevers skolehverdag. Vi viser for øvrig til høringsuttalelse avgitt til Utdanningsdirektoratet 17.april 2020 om endringer i vurderingsordningene.<sup>3</sup>

Skolereglene skal også regulere hva slags saksbehandling og hvilke tiltak som settes i verk når en elev bryter skolereglene. Tiltak ved brudd på skoleregler må være tydelig i reglene. Norsk Lektorlag støtter at skolereglene skal skrives slik at elevene kan forstå dem, og at skolen bare kan bruke tiltak som er fastsatt i skolereglene.

Utvalget vil overlate til kommunene å bestemme hva som skal stå i reglene, men påpeker at skolereglene gjelder elevene, og skal regulere det som er relevant for skolesamfunnet. Det inkluderer bruk av skolens digitale infrastruktur, også utenfor skoletiden. Skolereglene bør dermed være de viktigste reglene for elevene i skolehverdagen, særlig regler om plikter og begrensninger av elevenes handlefrihet. Utvalget mener at beslutningene bør tas nærmest mulig dem beslutningen gjelder.

Norsk Lektorlag er ikke enige i at alle skoleregler skal vedtas kommunalt. Skoleregler som er viktige for universelle elevrettigheter bør reguleres nasjonalt gjennom retningslinjer eller gjennom en kombinasjon av nasjonale skoleregler og lokale tillegg/ tilpasninger, og ikke på lavest mulig nivå. Dette gjelder for eksempel at skolen skal ta ansvar for at alle ulykker og voldshendelser avviksmeldes. Om en elev eller lærer blir utsatt for en straffbar handling av medelever, skal de være trygge på at dette politianmeldes, uansett hvor i landet de bor. Dette gjelder også når skolereglene har tiltak og virkemidler som omfatter handlingen. Ansvar for å anmelde straffbare forhold skal ligge hos skoleeieren og skoleledelsen. I dag opplever vi dessverre at noen skoler overlater til lærere og elever som utsettes for vold eller straffbare handlinger å selv anmelde forholdet.

---

<sup>3</sup> [norsklektorlag.no/nl-horingsuttalelse-forslag-til-endringer-i-bestemmelser-om-vurdering-17-04-2020/](https://norsklektorlag.no/nl-horingsuttalelse-forslag-til-endringer-i-bestemmelser-om-vurdering-17-04-2020/)

## Kapittel 23 Rett og plikt til grunnskoleopplæring

Opplæringslovutvalget foreslår [s. 246]:

- å utvide retten til grunnskoleopplæring ved at elever uten fullført grunnskole får rett til ett år tilrettelagt grunnskoleopplæring på videregående skole frem til fylte 24 år.
- videreføre plikten til gratis grunnskoleopplæring, men slik at det presiseres hvordan denne plikten kan oppfylles.
- at adgangen til fritak fra opplæringsplikten i all hovedsak videreføres, og at det presiseres at elever som har fått fritak, ikke mister retten til den opplæringen de har fått fritak fra.
- at kommunen kan gi en elev permisjon fra opplæringen dersom eleven samlet sett får en opplæring som er forsvarlig, og at kommunen gis hjemmel til å gi forskrift om permisjon.
- å videreføre retten til permisjon når andre trossamfunn har helligdag,
- å åpne for tidlig skolestart når det foreligger særlige grunner, og for utsatt skolestart dersom gode grunner taler for det. I vurderingen skal kommunen særlig legge vekt på barnets forutsetninger for å oppnå sosial tilhørighet og læring.
- å ikke videreføre kravet om sakkyndig vurdering ved fritak fra opplæringsplikten, tidlig skolestart og utsatt skolestart.
- å videreføre foreldrenes straffansvar.

Norsk Lektorlag støtter i all hovedsak utvalgets forslag om rett og plikt til grunnskoleopplæring. Utdanning er et av våre viktigste velferdsgoder, og en vesentlig forutsetning for å mestre livet som samfunnsborger. Skolens viktigste oppgave er å formidle kunnskap og la elevene utvikle ulike ferdigheter. Kunnskap er grunnleggende for både utdanning og dannelse, og nødvendig for å sette elevene i stand til kritisk refleksjon og å gjenkjenne ufaglige og uvitenskapelige påstander. Norsk skole skal gi alle elever like muligheter til å realisere potensialet sitt og kunne delta aktivt i samfunnet. Norsk Lektorlag mener det er riktig at grunnskolen i Norge er bygget på felles standarder, og er et velferdsgode for alle. Norsk Lektorlag mener at det derfor også er riktig å både gi elevene rett og plikt til grunnskoleopplæring.

Når det gjelder å åpne for tidlig eller utsatt skolestart når særlige grunner foreligger, bør en fjerning av et absolutt krav om sakkyndig vurdering ikke være til hinder for at dette fremdeles er en naturlig del av den faglige kvalitetssikringen av om et slikt tiltak vil være til barnets beste eller ikke. Dette følger også av forvaltningslovens utredningsplikt som tilsier at saken skal opplyses så godt som mulig.

## Kapittel 24 Rett til videregående opplæring

Opplæringslovutvalget foreslår [s. 268]:

- at retten til videregående opplæring i hovedsak videreføres.
- at det innføres en rett til ett år med ekstra grunnskoleopplæring ved en videregående skole for de ungdommene som avslutter 10. trinnet i grunnskolen uten å ha tilstrekkelig med opplæring til å få vitnemål.
- å videreføre at kommuner og fylkeskommuner kan tilby mer grunnskoleopplæring til ungdommer som trenger det.

Norsk Lektorlag støtter disse forslagene. Norsk Lektorlag mener videregående opplæring fortsatt skal være frivillig. Samfunnets mål er å gi et sjenerøst opplæringstilbud der alle elever får flere sjanser til å oppnå kompetanse for å delta i samfunns- og yrkesliv. Samtidig tar vi elevene på alvor når vi stiller krav hvis du frivillig går videre i utdanningsløpet etter endt obligatorisk grunnskole. Norsk Lektorlag støtter at alle får rett til å fullføre videregående opplæring, enten med studiekompetanse eller med full yrkeskompetanse.

At retten til gratis videregående opplæring videreføres bør innebære at skolen setter av tilstrekkelig midler til fagrelevante ekskursjoner og eksperiment innenfor læreplanen.

Opplæringslovutvalget foreslår også [s. 268] å stille krav om et visst omfang av grunnskoleopplæring for at en elev kan sies å ha fullført grunnskolen, og at det skal bli lettere å tilby elever med særlige utfordringer individuelt tilpassede løp i videregående skole.

### **Tilstrekkelig faglig grunnlag viktigere enn omfang tilstedeværelse**

Å ha vært nok til stede på grunnskolen er i seg selv ikke et godt nok grunnlag for å kunne mestre og få utbytte av videregående opplæring. Enkelte elever kan ved avsluttet ungdomsskole hatt moderat med fravær og allikevel ikke ha kunnskaps- og ferdighetsnivået læreplanverket legger opp til. Andelen elever som mangler grunnskolepoeng ved utgangen av 10. klasse, har vært økende de siste årene. Det har vært en økning både i elevgruppen som har innvandret til Norge, og blant de øvrige elevene<sup>4</sup>. For disse elevene vil ikke mer tid med samme type opplæring være hensiktsmessig. Det holder ikke som kvalitetsindikator å sette opp at eleven fullfører grunnskolen kun om eleven har vært nok til stede (i antall timer), slik Opplæringslovutvalget foreslår. Om elevene ikke har et nivå på sin kompetanse, kunnskap og ferdigheter for å kunne tilegne seg mer kompetanse i videregående opplæring, har de uansett ikke de nødvendige forutsetningene for å kunne gå videre i sin utdanning. På dette grunnlaget mener Norsk Lektorlag at Liedutvalgets kvalifikasjonsprinsipp er mer hensiktsmessig enn opplæringslovutvalgets minstetilnærming hvor antall timer grunnskoleopplæring anses å være tilstrekkelig. Det er ikke et tilstrekkelig grunnlag for å starte videregående skole, at du har vært på skolen en viss tid. For å få reelt utbytte av videregående skole, må elevene i grunnskolen også ha tilegnet seg nødvendige faglige forutsetninger.

Omfang av opplæring kan imidlertid være en god indikator for nyankomne elever som har hatt svært lite tid i den norske skolen. Opplæringslovutvalget mener kommunene må være særlig oppmerksomme på de barna som har kommet til Norge i løpet av ungdomstrinnet uten sammenlignbar grunnskoleopplæring fra hjemlandet. Norsk Lektorlag støtter dette.

### **Rett til ekstra tilrettelagt grunnskoleopplæring støttes**

Opplæringslovutvalget foreslår at elever som har avsluttet 10. klasse uten å ha fullført grunnskoleopplæringen, skal ha rett til ett år med tilrettelagt grunnskoleopplæring ved en videregående skole, frem til fylte 24 år<sup>5</sup>, etter reglene om opplæring særlig organisert for voksne. Tilbudet vil da bestå av norsk, engelsk, matematikk, naturfag, samfunnsfag og KRLE. Opplæringslovutvalget har ikke vurdert om et slikt tilbud bør ha en felles ramme, for eksempel fag- og timefordeling, eller om det bør være rom for lokal tilpasning. De vil lovfeste at kommunen får oppfølgingsplikt når elever har stort fravær, for å sørge for at barn i størst mulig grad får den grunnskoleopplæringen de har rett og plikt til å delta i. Norsk Lektorlag støtter forslaget om en slik oppfølgingsplikt, men mener en slik tilrettelagt grunnskoleopplæring må ha nasjonale læreplaner, med tilhørende fag- og timefordeling.

Forslaget om et ekstra skoleår med grunnskoleopplæring må sees sammen med forslagene fra Liedutvalget og Stoltenberg-utvalget. Lied-utvalget har foreslått at elever som trenger det skal følge obligatoriske innføringsklasser som er tilpasset studieprogram. Men Lied-utvalget mener at elevene kan delta i utdanningsprogrammet samtidig som de tar innføringsklasse i noen fag. Stoltenberg-utvalget har foreslått eget opptakskrav for studiespesialisering på 35 grunnskolepoeng, og at elever som vil ta yrkesfag, og ikke oppnår 30 grunnskolepoeng, bør få tilbud om den enklere lærekandidatordningen i stedet for å ta fagbrev. Et visst antall grunnskolepoeng, og et visst nivå på grunnleggende ferdigheter er dokumentert som avgjørende både for å kunne fullføre videregående skole, og for å kunne fullføre høyere utdanning.

---

<sup>4</sup> NOU 2019:25 s 34.

<sup>5</sup> Forslaget er omhandlet i kapittel 24.4.3 i opplæringslovutvalgets utredning.

## Tilbud til elever med manglende språkkunnskap i norsk

Norsk Lektorlag mener tilbudet til minoritetsspråklige må utvikles og tilbys særskilt, og støtter Liedutvalgets forslag om at en slik opplæring må være obligatorisk. Vi mener imidlertid at elevene må kunne dokumentere kompetanse på et B 1-nivå i norsk, slik at de kan følge undervisningen og kommunisere med lærere og medelever, før de kan gå over til ordinære fag/undervisning i videregående opplæring. Dette gjøres allerede i Oslo, og vil være å ta Liedutvalgets kvalifikasjonsprinsipp på alvor. I andre fylker erfarer våre medlemmer at et stort flertall av flerspråklige elever i videregående opplæring bare kan norsk på A1-nivå. Dette reduserer sterkt lærerens mulighet til å gjennomføre god tilpasset opplæring i klasserommet, og elevens mulighet til å få utbytte av opplæringen.

Det er svært viktig at elever med særskilt norskopplæring får rett og plikt til å dokumentere hva de har lært gjennom en standardisert norskprøve. Rambølls utredning for Utdanningsdirektoratet (2016: 13)<sup>6</sup>, og Fylkesmennenes tilsyn med elevenes utbytte av opplæringen 2014-2017<sup>7</sup> dokumenterer svært ulik praksis i norske kommuner, slik at elevene ikke får samme rett til opplæring. Rambølls utredning anbefaler også å definere begrepet «tilstrekkelige norskferdigheter» tydeligere i regelverket enn idag, og påpeker betydningen av at de som gir særskilt norskopplæring har tilstrekkelig og relevant fagkompetanse.

Skal elever med norskferdigheter under B1-nivå få tilstrekkelig utbytte av opplæringen, mener Norsk Lektorlag det er avgjørende at de får et første skoleår i videregående opplæring med hovedvekt på norsk språkopplæring. Hva som er «tilstrekkelige norskferdigheter» må defineres tydelig i regelverket, og de som gir særskilt norskopplæring må ha relevant fagkompetanse.

## Rett til påbygg

Norsk Lektorlag mener at utvalgets forslag om å videreføre retten til påbygging til generell studiekompetanse for dem som har bestått fag- og yrkesopplæring [s. 268] bør drøftes bedre.

Norsk Lektorlag har i flere år bedt om nye krav til påbygging til generell studiekompetanse, og at elevene får et tilbud som går over flere år. For mange med yrkesfaglig bakgrunn er ett år for kort tid for en så teoritung påbyggingsmulighet til å tilegne seg studiekompetanse. Utvidelse av påbyggingstilbudet til 1,5 eller 2 år er Lektorlagets forslag, vi støtter Liedutvalget i dette. Et altfor stort antall faller fra og stryker med dagens ordning. Ved å utvide vil man gi dem tid og større muligheter til å lykkes og bli reelt studieforberedt.

Det bør samtidig stilles konkrete karakterkrav for opptak til påbygging. Vi mener elevene minimum trenger karakteren 3 i norsk, matematikk og engelsk fra Vg1/Vg2YF for å være kvalifisert for påbygg. Mange elever som går ut av Vg2 yrkesfag har ikke et faglig nivå som tilsier at de har forutsetninger for å mestre påbygg til studiekompetanse, eller vil ha faglig utbytte av det. Vi mener karakterkrav er i tråd med utvalgets kvalifikasjonsprinsipp.

Norsk Lektorlag støtter Liedutvalgets forslag 78, om at påbygging til generell studiekompetanse ikke skal være en standardisert størrelse, men vil avhenge av hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram

---

<sup>6</sup> Rambøll 2016:13: Evaluering av særskilt språkopplæring og innføringstilbud

[udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/evaluering-av-sarskilt-sprakopplaring-2016.pdf](http://udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/evaluering-av-sarskilt-sprakopplaring-2016.pdf)

<sup>7</sup> Særskilt norskopplæring var ett av temaene i det felles nasjonale tilsynet fylkesmennene gjennomførte 2014-2017 om elevenes utbytte av opplæringen. Se bl.a. oppsummering fra 2015:

[udir.no/globalassets/filer/regelverk/tilsyn/fylkesmenn-og-tilsyn.pdf](http://udir.no/globalassets/filer/regelverk/tilsyn/fylkesmenn-og-tilsyn.pdf)

elevene kommer fra. Vi støtter selvfølgelig at elever som planlegger å ta høyere utdanning, og er faglig kvalifisert, får ta påbygging til generell studiekompetanse. I dag er det imidlertid for mange elever som begynner på påbygging fordi de ikke får lærlingeplass, uten å ha planer om å studere. Denne elevgruppen håper vi vil bli betydelig redusert i fremtiden som følge av de foreslåtte tiltakene.

## Kapittel 25 Opplæring for ungdom mellom 16 og 18 år som ikke har oppholdstillatelse i Norge

Norsk Lektorlag har ikke tatt stilling til spørsmålene i kapittel 25 i denne høringen.

## Kapittel 26 Organiseringen av opplæringen

Opplæringslovutvalget har mange forslag om organisering av opplæringen. De vil beholde lengden på skoleåret, og at man skal ha skolerute. For gruppestørrelse og forholdstall mellom antall lærere og antall elever og inndeling i grupper foreslår utvalget å videreføre kravet om at gruppestørrelsen må være pedagogisk forsvarlig og trygg [s. 283]. Utvalget mener dagens krav om lærertetthet bør erstattes med et krav om at læreren som hovedregel er til stede i all opplæring og krav om forsvarlig vikarordning. [s. 283]

Norsk Lektorlag støtter hovedtrekkene i disse forslagene.

Når det gjelder regler om skoleåret og skole- og feriedager er Norsk Lektorlag enige i forslag [s. 276] om å videreføre reglene om lengden på skoleåret med språklige endringer og å videreføre reglene om fastsettelse av skole- og feriedager (skolerute), men at unntaket fra kravet om kunngjøring av slike forskrifter ikke videreføres. Dette inkluderer forslag om å videreføre krav om at skoleruta må være slik at nasjonale prøver kan gjennomføres. I tillegg foreslår utvalget at eksamen må kunne gjennomføres, noe Norsk Lektorlag også støtter.

Norsk Lektorlag er uenig i utvalgets forslag om å ikke videreføre forskriftshjemlene for regler om daglig skoletid [s. 276]. Vi mener det er riktig for enhetsskolen at det er en nasjonal regulering av forventede rammer for elevenes skoletid. Dette bør allikevel ikke være til hinder for at skoleeiere kan innføre et utvidet timetall i fag utover elevenes minstetimetall.

Norsk Lektorlag støtter betinget å videreføre kravet om at gruppestørrelsen må være pedagogisk forsvarlig og trygg med språklige endringer [s. 283], og at kravet om lærertetthet (forholdstall mellom lærer og elev) erstattes med et krav om at læreren som hovedregel er til stede i all opplæring (som omtalt i utredningens kapittel 39.4.1) og et krav om forsvarlig vikarordning (som omtalt i utredningens kapittel 39.4.2). [s. 283]

Vår støtte er betinget, fordi vi opplever at begrepet «pedagogisk forsvarlig» er utfordrende i daglig bruk. Begrepet tolkes i dag svært ulikt avhengig av hvilken rolle man har i skolen: det som en skoleleder oppfatter som en forsvarlig størrelse i et klasserom kan for en faglærer som skal drive med tilpasset opplæring oppleves som uforsvarlig. Begrepet må derfor fylles med innhold og tydeliggjøres for å kunne fungere som en rettesnor for hvilke innholdsmessige krav som stilles når det gjelder gruppestørrelse. Tydelige kvalitetskriterier bør innføres.

Opplæringslovutvalget skriver dessverre lite om gruppestørrelse. Norsk Lektorlag mener at faglige og pedagogiske vurderinger for å gi elevene best mulig opplæring må veie tyngre enn kortsiktig økonomisk innsparing når gruppestørrelse og gruppesammensetning fastsettes. For eksempel i fagene kjemi og fysikk melder våre medlemmer at de opplever så store grupper at det går utover både elevens

og lærers sikkerhet (HMS-vurdering). Slike inndelinger skal ikke begrunnes i økonomi. Dette bør presiseres i lovens forarbeider.

Utvalget vil videreføre reglene om inndeling i klasser og grupper og om sosial tilhørighet, med språklige endringer. Klassen eller gruppen skal være en møteplass på tvers av ulikheter og ivareta elevenes behov for sosial tilhørighet. Klasser og grupper er viktige enheter for å skape stabile og gode læringsfelleskap. Trygge og inkluderende sosiale fellesskap er avgjørende i det forebyggende arbeidet mot mobbing.

Vi støtter forslag om å lovfeste en hovedregel om at inndelingen i klasser og grupper skal bidra til at skolen blir en møteplass der elevene utvikler toleranse og respekt for hverandre, slik at elevene bare kan deles inn i grupper etter kjønn dersom det er særlig tungtveiende grunner til å gjøre det, og at muligheten til at elevene kan deles inn etter etnisitet fjernes. Utvalget foreslår ingen ny regulering av opplæring utenfor skolen og klassen, noe vi er enige i.

### **Inndeling etter faglig nivå**

Utvalget mener også at elevene fortsatt bare kan deles inn i grupper etter faglig nivå dersom det er nødvendig for at en eller flere elever skal få forsvarlig utbytte av opplæringen, og det ikke går ut over de andre elevenes mulighet til å få forsvarlig utbytte av opplæringen. Det lovfestes videre at inndeling i grupper etter faglig nivå bare kan gjøres i særskilte og avgrensede deler av opplæringen, og at behovet for slik inndeling skal vurderes jevnlig. Utvalget er tydelige på at inndeling etter faglig nivå kan skje i deler av opplæringen for å sikre at alle elever skal få forsvarlig utbytte av opplæringen. Utvalget vil videreføre dagens rammer, men mener samtidig det bør være en høy terskel: det skal være nødvendig med nivådeling for at elevene skal få et forsvarlig utbytte av opplæringen. Et annet alternativ utvalget drøfter, at nivådifferensiering skal kunne benyttes der det er hensiktsmessig, blir ikke anbefalt av utvalget.

Norsk Lektorlag har gjentatte ganger påpekt at mulighetene for nivådeling som allerede ligger i dagens opplæringslov ikke tas nok i bruk. Jøsendal-utvalgets rapport om elever med stort læringspotensial anbefalte å utnytte mulighetene for nivådeling bedre, for å sikre at alle elever får oppfylt retten til tilpasset opplæring. For å sikre at alle elever får lære det de trenger, mener Norsk Lektorlag det er vesentlig å ta i bruk potensialet i reglene for nivådifferensiering og utnytte mulighetene for fleksibel og differensiert progresjon. Det er viktig at læreren kan bruke nivådifferensiert undervisning ved behov uten at dette må gjennom byråkratiske godkjenningsordninger hos rektor.

## **Kapittel 27 Hvilken skole elevene skal gå på**

Norsk Lektorlag støtter hovedtrekkene i utvalgets forslag om regulering av hvilken skole elevene skal gå på:

- alle barn i grunnskolen skal ha rett til å gå på en skole i nærmiljøet.
- hvilken skole en elev i grunnskolen har rett til å gå på, skal fastsettes i lokal forskrift om skolekretser.
- Skolekretsene skal fastsettes med utgangspunkt i avstanden mellom hjemmet og skolen, men at kommunen også kan ta hensyn til topografi, hvordan elevene er fordelt i boområder, trafikkforholdene på skoleveien og kapasiteten på skolene.
- forskriften om skolekretser kan åpne for at kommunen kan gjøre unntak fra de fastsatte skolekretsene hvis skolen i kretsen er full.
- den lokale forskriften om skolekretser skal kunngjøres i Norsk Lovtidend, og dagens unntak fra forvaltningslovens krav om kunngjøring av forskrifter videreføres derfor ikke.
- dagens regler om at departementet kan gi forskrift om inntak til videregående opplæring videreføres.

## Kapittel 28 Opplæring der læreren ikke er til stede sammen med elevene (fjernundervisning)

Opplæringslovutvalget foreslår at det skal være tillatt å gjennomføre opplæringen uten at læreren er fysisk til stede sammen med eleven som får opplæring, dersom læreren og eleven kan kommunisere effektivt med tekniske hjelpemidler, og kommunen dessuten kan godtgjøre at det er gode grunner for å organisere opplæringen slik, og at opplæringen er trygg og pedagogisk forsvarlig.

Norsk Lektorlag støtter dette, selv om den beste kvalitative undervisningen skjer når lærer og elev kan være sammen i klasserommet. I de tilfeller dette ikke er mulig, åpner nettundervisning nye muligheter både for undervisning og for etter- og videreutdanning, forutsatt at undervisningen er trygg og forsvarlig, og ledes av en lærer. Læreren må ha det pedagogiske ansvaret og avgjør formen på undervisningen. I så måte kan både asynkron undervisning (eksempelvis omvendt undervisning) eller synkron undervisning være gode alternativer ved fjernundervisning. Det er avgjørende at faglærer avgjør hvilke undervisningsformer som er best egnet til ulike elevgrupper, og at det settes av nødvendig tid til for- og etterarbeid.

Fjernundervisning må ivareta et godt læringsmiljø, bl.a. gjennom god dialog mellom undervisere og elever og gjennom nødvendig individuell oppfølging av hver elev. Bruk av nettundervisning må respektere lov- og avtaleverk, arbeidstidsavtalen og elevers rett til minstetimetall i fag.

## Kapittel 29 Videregående opplæring i bedrift

Opplæringslovutvalget har en fortjenestefull gjennomgang av regelverket omkring videregående opplæring i bedrift, og har en rekke forslag til samordnende regler.

Norsk Lektorlag støtter forslaget om å innføre plikt for fylkeskommunen til å sørge for at lærlinger skal ha tilgang på rådgivning om utdannings- og yrkesvalg og rådgivning om sosiale og personlige forhold og at opplæringskontor ikke reguleres i opplæringsloven, og dermed heller ikke kan godkjennes som lærebedrift.

## Kapittel 30 Skyss, reisefølge og losji

Norsk Lektorlag har ikke tatt stilling til forslagene i dette kapitlet.

## Kapittel 31 Universell opplæring og individuell tilrettelegging

Norsk Lektorlag er uenig i å innføre begrepet universell opplæring om tilpasset opplæring, men støtter å innføre begrepene forsterket innsats og individuelt tilrettelagt opplæring som nye betegnelser i loven fremfor det utdaterte begrepet spesialundervisning.

### Støttemodell med tre nivåer

Norsk Lektorlag mener en støttemodell med tre nivåer, som også Stoltenberg-utvalget foreslo, må gjelde hele opplæringsløpet i grunnopplæringen. En bør også ved ulike sjekkpunkter i opplæringsløpet vurdere om eleven har nådd en tilfredsstillende progresjon i de ulike fagene, og om det er grunnlag for forsering. Den pågående Fagfornyelsen har tydeligere progresjon som et viktig mål. Lektorlaget ser det

som en vesentlig svakhet ved Fagfornyelsen at det til nå ikke er avklart hva en gjør for elevene som ikke følger progresjonen læreplanene legger opp til. Det er også en svakhet at differensiert progresjon, utover mulighet for en viss fleksibilitet i timetall, og enkeltelever som forserer noen fag, i praksis synes vanskelig å få til. Jøsendal-utvalget påpekte i NOU 2016:4 at skolene «allerede opplever det som umulig å gjennomføre tilpasset opplæring for alle elever». Norsk Lektorlag vil understreke at et nytt system må gis tilstrekkelige ressurser for å kunne virke etter hensikten.

Norsk Lektorlag er positive til å endre lovens begrepsbruk om spesialundervisning for å unngå det stigmaet som er knyttet til dette begrepet. Vi er allikevel bekymret for at den nye begrepsbruken kan være tilslørende ved at man bruker et juridisk kjent begrepspar fra diskrimineringsretten (universelt og individuelt tilrettelagt) som delvis tillegges et annet rettslig innhold i utdanningsretten. Konsekvensene ved innføringen av den nye begrepsbruken kan bli uklar og vanskelig å praktisere for det store flertallet av lovens brukere, som ikke er jurister. Norsk Lektorlag mener derfor at begrepet «tilpasset opplæring» bør videreføres om det grunnleggende nivået for alle elever.

### **Tilpasset opplæring heller enn universell**

Da begrepet tilpasset opplæring ble innført i norsk skole trengte undervisningspersonalet og andre profesjoner i skolen flere år bare på å forstå begrepet, og bruke det på samme måte. Å innføre et nytt begrep som «universell opplæring» for å erstatte «tilpasset opplæring» kan derfor som utilsiktet konsekvens føre til at uforholdsmessig mye tid brukes i profesjonsfelleskapene på å bli kjent med selve begrepet, fremfor å gi bedre undervisning.

Opplæringslovutvalget diskuterer ikke hvilke metodemessige konsekvenser forslaget om endret begrepsbruk har fra et pedagogisk synspunkt. Universell opplæring er et tomt begrep, og om det blir innført, må det fylles med et innhold som sikrer at lærernes metodefrihet beholdes innenfor rammene av kompetansemålene i læreplanen.

Hverken begrepene universelt tilrettelagt opplæring eller individuelt tilrettelagt opplæring er i lovutkastet definert i tilstrekkelig grad. Loven fastslår bare at elevene har rett til «universell og individuell tilrettelagt» opplæring uten av loven definerer disse begrepene. Begrepene mangler også tilknytningen til læreplanverket.

- **Norsk Lektorlag foreslår at definisjonen av når tilpasset opplæring/ universell opplæring er «tilfredsstillende» knyttes til læreplanens kompetansemål i lovutkastets § 10-1 og § 10-2.**
- **Norsk Lektorlag foreslår at ny opplæringslov bruker begrepene: tilpasset opplæring, forsterket innsats og individuelt tilrettelagt opplæring**

### **Forsterket innsats**

Opplæringslovutvalget foreslår at begrepet «forsterket innsats» delvis erstatter innholdet i dagens bestemmelse om tidlig innsats og intensiv opplæring.

Norsk Lektorlag støtter at forsterket innsats skal gjelde all opplæring og ikke begrenses til lesing, skriving og regning og at forsterket innsats skal gjelde for elever på alle trinn, og kan vare i en kort periode og i lengre perioder.

Norsk Lektorlag mener det er viktig å likebehandle elevenes rett til forsterket opplæring. Elever med høyt og med lavt læringspotensiale, og i alle fag kan ha alle ha behov for forsterket opplæring i



perioder. Norsk Lektorlag mener det er viktig med tydeligere beskrivelser av ønsket elevprogresjon i læreplanene. Dette vil gjøre det lettere for undervisningspersonalet å identifisere behov for forsterket innsats, slik at alle elever får hjelpen de trenger.

Det bør tydeliggjøres i lovens forarbeider at «forsterket» innsats er noe annet og mer omfattende enn «tidlig» opplæring, ettersom forsterket innsats må gjelde hele utdanningsløpet fra 1.-13. trinn. For å sikre at elever som sliter fanges opp i tide, vil tydelige progresjonsbeskrivelser eller vurderingskriterier for elevers progresjon på hvert trinn i grunnopplæringen være det verktøyet som mest ressurseffektivt sikrer dette. Det bør også tydeliggjøres at forsterket innsats er en rett for alle elever når de er i fare for å henge etter normalprogresjonen i faget, basert på fagets kompetansemål. Norsk Lektorlag støtter dermed også utvalgets forslag om å videreføre at elever kan ha eneundervisning i en kort periode som en del av den forsterkede innsatsen uten at det er gitt samtykke om dette.

Norsk Lektorlag støtter utvalgets foreslåtte plikt for skolen til å følge med, melde fra og følge opp, inkludert plikten til å gi forsterket innsats, og at dette skal klargjøres og settes i en sammenheng i en egen bestemmelse. En slik aktivitetsplikt er etter vårt syn en forutsetning for at forsterket innsats blir et effektivt tiltak for de elevene som trenger dette. Skolens utprøvningsplikt bør presiseres, for å sikre at elever med åpenbart behov for dette får forsterket innsats eller individuell tilrettelagt opplæring så snart som mulig.

### **Individuelt tilrettelagt opplæring**

Det må være faglærer som i første omgang vurderer om eleven trenger forsterket innsats eller individuelt tilrettelagt opplæring. Skolens ledelse må ha et system for å følge opp melding om behov for ekstra opplæring. Faglige kartlegginger, råd fra spesialpedagoger og sakkyndig vurdering må så raskt som mulig følge melding fra faglærer for at det ikke skal gå for lang tid før eleven får hjelp.

Det må videre være et hovedmål at elever har tilfredsstillende *utbytte* av undervisningen. Norsk Lektorlag støtter at skolens vurdering av tiltak for enkeltelever på en tilfredsstillende måte må avdekke om eleven står i fare for å ikke få, eller ikke får, tilfredsstillende utbytte av undervisningen. I dag er vurderingen knyttet til «om ein elev treng spesialundervisning». Denne vurderingen må skje fortløpende, slik at man så raskt som mulig kan justere tiltakene i tråd med elevens behov.

### **Oppdeling av retten til individuelt tilrettelagt opplæring**

Norsk Lektorlag støtter å dele dagens spesialundervisning inn i tre ulike lovbestemmelser, nemlig

- rett til individuelt tilrettelagt opplæring,
- rett til individuell personlig assistanse og
- rett til fysisk tilrettelegging.

Selv om Norsk Lektorlags medlemmer har størst behov for god lovregulering av den pedagogiske tilretteleggingen, henger praktisk og fysisk tilrettelegging i noen tilfeller nært sammen med retten til individuelt tilrettelagt opplæring. Fordi disse er en forutsetning for at eleven skal kunne motta undervisning.

Norsk Lektorlag støtter derfor forslaget om at personlig assistanse og fysisk tilrettelegging – som i dag kan inngå i spesialundervisning – skilles ut som egne rettigheter, og at det ikke skal være krav om sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten for å få tiltak om personlig assistanse eller fysisk tilrettelegging. Vi tror dette vil effektivisere elevens rett til disse tjenestene, og forhåpentligvis sikre at eleven får nødvendig hjelp for sine praktiske behov. For praktisk assistanse og fysisk tilrettelegging forutsetter

Norsk Lektorlag at elevens omsorgspersoner og medisinske behandlere blir involvert for å gi råd om barnets behov for praktisk assistanse og utstyr.

Norsk Lektorlag støtter å

- videreføre dagens saksbehandlingsregler om krav til sakkyndig vurdering før det fattes vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring.
- å videreføre dagens regel om individuell opplæringsplan.
- årlig evaluering av den individuelt tilrettelagte opplæringen.

## Saksbehandling

Det er maktpåliggende å forenkle saksbehandlingsreglene på en slik måte at vedtakene kan fattes på vesentlig kortere tid enn i dag.

Norsk Lektorlag understreker at enkeltvedtak må være grunnlag for rett til individuelt tilrettelagt opplæring eller spesialundervisning. Vår erfaring er at enkeltvedtak i større grad utløser tilstrekkelig ressursbruk enn der eleven har behov for spesialpedagogiske støttetiltak, uten å ha enkeltvedtak.

Allikevel er det viktig å sikre at saksbehandlingen i slike saker er så effektiv at eleven sikres riktig hjelp til riktig tid. En rekke rapporter har allerede beskrevet et lite funksjonelt og ekskluderende system for spesialpedagogiske tiltak. Tiltak starter sent, og læringsutbyttet til elevene som får spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning er utilfredsstillende og ikke i samsvar med den betydelige ressurs-innsatsen. Rettighetsorientering gjør at vi i dag bruker mye tid og ressurser på sakkyndige vurderinger og enkeltvedtak. Satt på spissen kan vi si at den spesialpedagogiske kompetansen brukes til å skrive vurderinger framfor til å faktisk undervise eleven.

Norsk Lektorlag mener det er muligheter for å effektivisere systemet for individuelt tilrettelagt opplæring ved å se på hvordan ordningen finansieres. Det er mulig at en endring av finansieringssystemet vil være et effektivt virkemiddel, slik at det ikke må et enkeltvedtak til for å sikre finansiering, slik det er i dag.

Forhåpentligvis vil dette innebære at tiltak kan iverksettes raskt, og slik at ressursbruken dreies fra skriving av sakkyndighetsvurderinger til reell veiledning og undervisning til beste for elev og lærer.

## PP-tjenesten

Norsk Lektorlag støtter å videreføre kravet om at hver kommune og fylkeskommune skal ha en PP-tjeneste, og at PP-tjenestens mandat utvides slik at tjenestens arbeid ikke bare skal rette seg mot elever med «særlege behov», men mot alle elever. PP-tjenesten bør fortsette å være en uavhengig sakkyndig instans, slik den er i dag, men mandatet bør endres. For at sakkyndige vurderinger skal kunne ut i et bedre opplæringstilbud for eleven må sakkyndige vurderinger treffe klasseroms-hverdagen og kunne gjennomføres innenfor skolens ressurser. De sakkyndige vurderingene må ha et annet type innhold enn i dag, ved at de vurderer utfordringer knyttet til undervisningstilbudet fremfor som nå å hovedsakelig vurdere elevens vansker. De sakkyndige vurderingene må i langt større grad enn nå beskrive *hvordan* skolen skal jobbe for å bygge ned barrierene i opplæringen for den enkelte elev.<sup>8</sup>

---

<sup>8</sup> Se Barneombudets fagrapport 2017 Uten mål og mening? Elever med spesialundervisning i grunnskolen s 71

Våre lektorer erfarer altfor ofte at den sakkyndige utredningen er utdypende på beskrivelse av vansker og diagnoser, men sjelden gir tydelige anbefalinger for god pedagogisk og faglig praksis. Utredningens forslag til tiltak er også altfor ofte virkelighetsfjerne og krever en ressursinnsats økonomisk og personalmessig som hverken enkeltlæreren eller skolen klarer å følge opp. Vi støtter derfor utvalgets anbefaling om at PP-tjenestens arbeidsinnsats må dreies fra sakkyndige vurderinger til direkte veiledning av lærere.

PP-tjenesten bør følge opp elever med spesialundervisning/ individuelt tilrettelagt undervisning inntil det er målt de spesialpedagogiske tiltakene som iverksettes har en positiv effekt på elevenes læring. Dette bør evalueres jevnlig. Evaluering av spesialundervisningen må i den grad det er mulig kobles mot kompetansemål i læreplanen. Dette må vurderes og evalueres for de enkelte elevene for å se om tiltakene virker som planlagt. PP-tjenesten må komme tidligere inn ved behov og samarbeide tettere med elevens kontakt- og faglærere. Det må også være rom for å prøve ut enkle tiltak over korte tidsperioder, med fleksibel bruk av spesialpedagogisk støttesystem sett fra lærers og elevs perspektiv. For å kunne legge til rette for brukbare råd og anvisninger, må samtlige spesialpedagogiske rådgivere og spesialpedagogisk ansatte kunne delta i ordinær undervisning. Det vil kunne gi en høyere relevans av foreslåtte tiltak.

Overgangen mellom ungdomsskole og videregående opplæring er sårbar. Den organisatoriske arbeidsdelingen, hvor kommuner er lokal skolemyndighet for grunnskoler og hvor fylkeskommuner er lokal skolemyndighet for videregående skoler, gjør at kunnskap og ekspertise om enkeltelever ikke nødvendigvis følger eleven fra ungdomsskolen til videregående. Et praktisk viktig grep som vil lette overganger mellom skoleslagene er å gjøre sakkyndige vurderinger og individuelle opplæringsplaner fra grunnskolen tilgjengelige for videregående opplæring. Det er viktig med systematisk overføring av nødvendig informasjon og kunnskap om enkeltelever i overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole. Etter Norsk Lektorlags erfaring fungerer dette i dag bedre for elever som er tatt inn på særskilt grunnlag. Det er spesielt viktig at denne kunnskapsoverføringen blir god for elever som har fått spesialpedagogisk oppfølging – med tanke på høy risiko for frafall.

### **Opplæring forutsetter lærere og kompetansekrav**

Norsk Lektorlag støtter forslaget om å presisere i loven at bare personer ansatt i lærerstilling kan gi individuelt tilrettelagt opplæring. Det bør være kompetansekrav for å undervise i alle fag, også kompetansekrav for spesialundervisningen. Ekspertgruppen for barn og unge med særskilt behov for tilrettelegging (Nordahl-utvalget) skulle gi nasjonale og lokale myndigheter og aktører et grunnlag for å velge de best egnede inkluderende virkemidler. I vårt høringssvar til Nordahl-utvalget (2018)<sup>9</sup>, ba vi Kunnskapsdepartementet innføre kompetansekrav for spesialundervisning, og å luke bort unntakene. De best egnede virkemidlene forutsetter tilstrekkelig spesialpedagogisk kompetanse i tillegg til at elevene skal undervises av lærere med tilstrekkelig fordypning i faget:

*«Ekspertutvalget viser til at det finnes relativt lite forskning om hvordan det tilrettelegges for elever med særskilte behov i videregående opplæring. Vi [Norsk Lektorlag] savner også lærerperspektivet og mer konkretisering i analysene. Hverdagen i klasserommet beskrives lite, og videregående skole omtales i svært liten grad. I denne sammenheng bør man se nærmere på Jøsendalutvalget, som i NOU 2016:14 belyste at norsk skole i for liten grad bruker mulighetene for*

---

<sup>9</sup> [norsklektorlag.no/hoeringsuttalelse\\_ekspertgruppen-for-barn-og-unge-med-behov-for-saerskilt-tilrettelegging-norsk-lektorlag-pdf/](https://norsklektorlag.no/hoeringsuttalelse_ekspertgruppen-for-barn-og-unge-med-behov-for-saerskilt-tilrettelegging-norsk-lektorlag-pdf/)

*organisatorisk differensiering av undervisningen og etterlyste mer kunnskap om pedagogisk differensiering og fleksibel bruk av gruppedifferensiering som læringsstøttende tiltak.»*

Prinsippet om at «Alle barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging i barnehage og skole skal møte lærere med relevant og formell pedagogisk kompetanse» er en kritisk faktor for å heve kvaliteten i det spesialpedagogiske tilbudet. Skal elevene få både faglig og pedagogisk god oppfølging må læreren kunne både fag og spesialpedagogikk. Minstekravet til kompetanse i fag bør selvsagt gjelde også for spesialundervisning, og i tillegg er spesialpedagogisk kompetanse en ubetinget fordel. Ideelt sett bør underviseren da ha minst 90 studiepoeng som minimum.

Norsk Lektorlag mener en lærer som gir spesialundervisning i videregående opplæring må ha spesialpedagogisk bakgrunn og minimum 60 studiepoeng i faget det undervises i, også når eleven skal ha individuell opplæringsplan (IOP). Det vil for eksempel være en fordel med tilleggsutdanning i for eksempel norsk for minoritetsspråklige for å kunne undervise elever med dårlige norskferdigheter.

Norsk Lektorlag støtter også utvalgets forslag om å innføre en bestemmelse om at personer med høy og relevant kompetanse, men som ikke er lærere, på visse vilkår skal kunne gi individuelt tilrettelagt opplæring. Forutsetningen er den enkelte elevs beste.

Vi støtter også i utgangspunktet utvalgets forslag om å innføre en bestemmelse om at en lærer som hovedregel må være til stede dersom personer som ikke er ansatt i lærerstilling (assistenter), skal hjelpe til i opplæringen. Forutsetningen er at personer som ikke er ansatt i undervisningsstilling (assistenter) ikke skal ha undervisningsoppgaver, men hjelpe til med praktisk gjennomføring av undervisningen. Undervisning og opplæring skal gjennomføres av fagpersoner.

## 32 Opplæringspråk, skriftspråk, læremidler og digital læringsanalyse

Utvalget har en rekke forslag om opplæringspråk og skriftspråk, som Norsk Lektorlag i hovedsak stiller seg bak. Dette gjelder særlig

- å videreføre elevenes mulighet til å velge bokmål eller nynorsk i skriftlige arbeider og i læremidler.
- å erstatte kravet om obligatorisk sidemålsundervisning på 9. og 10. trinn med et generelt krav om opplæring i begge skriftspråkene.
- departementet fortsatt kan gi forskrift om fritak for opplæring i ett av de norske skriftspråkene for enkelte elevgrupper.

For læremidler og rettskrivning støtter vi å videreføre kravene til rettskrivning og godkjente ordlister og ordbøker.

### Statens plikter om læremidler må bestå

Norsk Lektorlag mener det vil være et stort feilgrep å ikke videreføre bestemmelsene om utstyr og statens plikt til å sørge for læremidler, eller kravet om å følge læreboknormalen. Utvalgets premiss om at skolene har tilgang til nødvendig utstyr og læremidler for opplæring i samsvar med lærerplanene for faget er grunnleggende feil. Dette stemmer rett og slett ikke. Norsk Lektorlag får jevnlig tilbakemeldinger fra medlemmer som må bruke læremidler som tilhører lærerplanene fra mange lærerplanreformer tilbake i tid.

Norsk Lektorlag mener statens plikt til å sørge for læremidler må videreføres. Gratisprinsippet er allerede kraftig uthulet ved at skolene i mindre og mindre grad tilbyr elevene læremidler som

ekskursjoner. Uten en tydelig lovhjemmel frykter Norsk Lektorlag at denne uthulingen vil forsterkes. Faglæreren i det enkelte faget har det profesjonelle ansvaret for å ivareta faglige, pedagogiske, didaktiske og etiske vurderinger for å velge læremidler og læringsressurser for egne elever. Innholdet i et læremiddel er valgt ut, tilrettelagt og sjekket av kompetente fagfolk. Kvaliteten på lærebøker er dermed langt mer systematisk vurdert enn kvaliteten på det lærestoff og læringsressurser som googles eller settes sammen av kopier, klipp og lim, filmsnutter og nettløker. Lærebøker er laget for læring, mens gratis nettressurser ofte er laget for andre formål enn læring. Lærebøkene er helhetlige, gir svar på sentrale faglige spørsmål, har en indre logikk, kronologi og gjennomtenkt progresjon. Nettressurser og læringsressurser er ofte mer fragmenterte og usystematiske, og kvaliteten varierer. Fordelen med de siste er at de er gratis for skoleeieren, men for faglæreren innebærer det mye tid og hardt arbeid å finne og bygge opp gode læringsressurser.

Norsk Lektorlag mener det må utvikles kvalitetskriterier for læremidler i alle fag som et viktig verktøy til kritisk vurdering av læremidler. Beslutning om valg av læremidler må tas nærmest mulig klasserommet. Å ta statens plikt til å sørge for læremidler ut av loven er et skritt i gal retning.

### Utredning om bruk av digital læringsanalyse

Forslaget om at regjeringen setter ned et offentlig utvalg som skal vurdere bruk av digital læringsanalyse i skolen støttes.

Opplæringslovutvalget presiserer at en vurdering av bruk av digital læringsanalyse i skolen må vurdere både teknologiske og pedagogiske så vel som normative og etiske spørsmål ved bruk av slik analyse. De påpeker også betydningen av at digitale verktøy, og bruk av digital læringsanalyse, blir hjelpemidler for læreren og ikke kommer til erstatning for læreren. For at slike verktøy skal være et hjelpemiddel for læreren og ikke en erstatning, må læreren ha god kjennskap til systemet og hvordan det fungerer.

Norsk Lektorlag støtter Opplæringslovutvalgets advarsel mot feil bruk av digital læringsanalyse:

*På den annen side kan bruk av smarte, digitale læringsverktøy gjøre at læreren har mindre styring med hvilken opplæring elevene får, og hvilke slutninger som trekkes fra elevens prestasjoner. Det kan være risiko for at leverandører av IKT-systemer får større innflytelse på premissene for elevens opplæring enn læreren. Ettersom leverandørene av IKT-systemer ikke har den samme kompetansen som lærere har, kan det bety at læringsverktøyene presenterer lærestoff eller trekker slutninger om elevene som ikke er basert på faglig-pedagogisk kunnskap og erfaring.*

Det er svært viktig at mandatet for en slik utredning tar opp i seg både de faglige, pedagogiske og etiske utfordringene ukritisk utvikling og bruk av slik analyse kan medføre, både for lærere og elever. Mandatet må også sørge for at behovet for tilstrekkelig kompetanseheving for forsvarlig bruk av digital læringsanalyse, og konsekvensene ved fravær av dette, blir grundig utredet, med medfølgende kostnadsanalyse.

## Kapittel 33 Opplæring i og på de samiske språkene

## Kapittel 34 Opplæring i kvensk, finsk, norsk tegnspråk og punktskrift

## Kapittel 35 Språkopplæring for elever som har et annet morsmål enn norsk og samisk

Norsk Lektorlag støtter de foreslåtte endringene i språkopplæring i og på de samiske språkene, og opplæring i kvensk, finsk, norsk tegnspråk og punktskrift.

I språkopplæringen for elever som har et annet morsmål enn norsk og samisk støtter Norsk Lektorlag å videreføre

- retten til særskilt språkopplæring.
- regelen om at kommunen skal vurdere elevens ferdigheter i norsk underveis i opplæringen.
- at kommunens adgang til å organisere hele eller deler av opplæringen i egne klasser, grupper eller på egne skoler for elever med kort botid i Norge (innføringsopplæring), videreføres og reguleres i en egen bestemmelse.

Se også merknad til kapittel om «Tilbud til elever med manglende språkkunnskap i norsk» for det siste av disse forslagene.

Norsk Lektorlag er uenig i utvalgets forslag om å fjerne regelen om plikt til kartlegging fordi innholdet i bestemmelsen allerede følger av forvaltningsloven § 17. Som beskrevet innledningsvis om «klart språk» vil det i noen tilfeller være et stort behov for å akseptere dobbeltregulering for å sikre at lovens brukere har oversikt over egne rettigheter. Dette er et eksempel hvor vi mener en slik dobbeltregulering i loven er hensiktsmessig.

## Kapittel 36 Skolemiljøet til elevene

Opplæringslovutvalget vil videreføre lovens kapittel 9a om elevers skolemiljø.

Norsk Lektorlag støtter i prinsippet å videreføre regelen om nulltoleranse mot krenkelser, og å videreføre aktivitetsplikten som pålegger skolen å gripe inn mot mobbing, og ordningen for å håndheve saker om psykososialt skolemiljø. Norsk Lektorlag er enig i at alle elever skal ha rett til et trygt og godt skolemiljø som en viktig forutsetning for å kunne skape et godt læringsmiljø.

Det viktigste arbeidet for et godt psykososialt miljø skjer i klasserommet. Gode klasse miljøer og målbevisst arbeid med elevenes holdninger er sentralt for å motarbeide mobbing. Arbeidet for trygge og gode læringsmiljøer må omfatte alle, også elever med stort læringspotensial. Aktivitetsplikten mot mobbing krever kompetanse, særlig hos skoleledelsen. Ansatte må få opplæring i å avdekke og håndtere mobbing, diskriminering og andre krenkelser. Vi støtter forslagene om å videreføre virkeområdet for kapitlet om skolemiljøet til elevene og å videreføre reglene om det fysiske skolemiljøet.

### Lovens definisjon av krenkelse

Norsk Lektorlags hovedinnvending mot utvalgets forslag om å videreføre lovens kapittel 9a om elevers skolemiljø er at sentrale begreper i lovens definisjoner vil bli utydelige.

Utvalget vil gjøre reglene om skolemiljø mer utydelige fordi definisjonen av krenkelse, som til nå er klart avgrenset som «*mobbing, vold, diskriminering eller trakassering*», i ny lov foreslås å være «til dømes *mobbing, vold, diskriminering eller trakassering*». (vår understrekning). Vi mener det blir feil av utvalget å si at de vil videreføre regelen om nulltoleranse mot krenkelser med språklige endringer.

Norsk Lektorlag oppfatter at dette er langt mer enn en språklig endring, det vil utvide selve definisjonen av hva som utgjør en krenkelse etter loven. Dersom en slik utvidelse av bestemmelsens virkeområde ikke er tilsiktet bør ordet «til dømes» som nå er foreslås tatt inn forkastes.

På samme måte vil utvalget videreføre aktivitetsplikten og håndhevingsordningen for saker om psykososialt skolemiljø med enkelte endringer, men i realiteten tar de inn en viktig moderasjon i aktivitetsplikten, når alle som arbeider på skolen bare skal gripe inn «*om mulig*».

Norsk Lektorlag er uenig i disse endringene. Vår erfaring er at utydelige lovregler om skolemiljø setter læreres rettssikkerhet i fare. De foreslåtte endringene kan også svekke elevenes rettssikkerhet. Reglene om skolemiljø må derfor defineres så tydelig som mulig. Lovverket må ivareta underviseres rettssikkerhet bedre i §9A-saker. Ved beskyldninger mot en lektor eller lærer må saksinnsyn, kontradiksjon og saksgang gjennomføres uten grunnnet opphold.

Utvalget vil ta inn i loven at skolen skal undersøke saken før det settes inn tiltak også når en elev selv har sagt fra at han eller hun ikke har et trygt og et godt skolemiljø. Her er det viktig at loven eller dens forarbeider tydelig presiserer at elever kan bli irettesatt av lærere eller oppleve uenighet med lærere eller andre elever uten at dette skal regnes som en krenkelse.

Utvalget vil videreføre kravet om at skolene må dokumentere hva de har gjort for å oppfylle aktivitetsplikten, men ta inn i loven at skolene skal dokumentere i den formen og det omfanget som er nødvendig. Norsk Lektorlag mener det er fornuftig å presisere at dokumentasjon skal begrenses til det som er nødvendig og at rektor ikke behøver å varsle videre hvis varselet åpenbart er grunnløst. Utvalget vil videreføre den skjerpede aktivitetsplikten for tilfeller hvor det er mistanke eller kjennskap til at en ansatt krenker en elev, men ta inn at rektor kan unnlate å varsle videre til kommunen eller fylkeskommunen dersom varslet som rektor har mottatt, er åpenbart grunnløst. Norsk Lektorlag støtter dette.

Utvalget vil ikke videreføre kravet om systematisk arbeid med skolemiljø (internkontroll), men erstatte det med et krav om forebyggende arbeid. Dette er Norsk Lektorlag skeptisk til. Vår erfaring er at alt for mange skoler og skoleeiere har gjort for lite systematisk arbeid med og kontroll av skolemiljø frem til nå. Vår erfaring med § 9-A5 er at mange skoleledere ikke har jobbet systematisk med skolemiljøbestemmelsene. De klarer ikke å skille mellom en vanlig elevklage og en klage på at læreren har opptrådt krenkende i form av mobbing, vold, diskriminering eller trakassering. Vi er bekymret for at det å fjerne plikten til internkontroll vil innebærer at skoleledelsen i enda mindre grad enn nå setter seg inn i bestemmelsenes innhold.

Norsk Lektorlag er også skeptiske til utvalgets forslag om at rektor er ansvarlig ikke skal videreføres. Dette fordi det juridisk sett er kommunen (skoleeier) som er ansvarlig, ikke den enkelte rektor personlig. En tydeliggjøring av rektors personlige ansvar i disse sakene har vært en eksplisitt prioritering av sakens viktighet i loven, og har i noen tilfeller sikret at eleven raskt fikk et trygt og godt skolemiljø.

Norsk Lektorlag støtter å videreføre reglene om tvangsmulkt og straffansvar, og at presiseringen om at skadeserstatningsloven gjelder i skolemiljø saker, tas ut av loven, mens regelen om delt bevisbyrde videreføres.

## Kapittel 37 Skadeforebygging og ordenstiltak

Vold og trusler i skolen er et alvorlig arbeidsmiljøproblem som må forebygges bedre. Norsk Lektorlag mener det burde være selvsagt at lektorer og lærere har samme rett til et forsvarlig arbeidsmiljø som ansatte ved andre arbeidsplasser.

Vi støtter opplæringslovutvalgets forslag til et nytt kapittel i loven om skadeforebygging og ordenstiltak. Vi støtter også at det presiseres i loven at skolen har en plikt til å arbeide forebyggende slik at det å gripe inn fysisk ikke blir nødvendig.

Norsk Lektorlag mener det også er riktig og nødvendig at ansatte i skolen gis hjemmel til at de kan gripe inn fysisk overfor elever for å opprettholde orden eller avverge skade på personer eller eiendom. Det er også hensiktsmessig at skolen skal dokumentere hendelser der det har vært gjennomført

fysiske tiltak og at kommunen og fylkeskommunen skal varsles når det har vært gjennomført fysiske tiltak.

Norsk Lektorlag er tilfreds med at noen grenser for tvangsbruk i skolen avklares og at den nye opplæringsloven ikke skal hjemle tvang i opplæringsøyemed eller helserelatert tvang.

### **Skolens informasjonsplikt om farlige elever**

At skolen har en plikt til å informere lærere om farlige elever er ikke inkludert i opplæringslovutvalgets forslag.

Til nå har skolene ment at elevens personvern er viktigere enn at alle lærere ved skolen har rett til å bli informert om potensielt farlige elever ved skolen. Saers-saken<sup>10</sup> har avklart at skolen har en plikt til å informere undervisningspersonale om voldelige elever.

Norsk Lektorlag foreslår at en tydelig informasjonsplikt til undervisningspersonalet om voldelige elever ved skolen skal være en del av skolens forebyggende arbeid mot vold i skolen, og inkluderes som en egen bestemmelse i loven.

- Norsk Lektorlag foreslår følgende tillegg til forslaget §12-1 (nytt 5 ledd):

***Tilsette i skolen har rett til å få informasjon om valdelege elever, og elever med risiko for valdeleg atferd.***

### **Bortvisning**

Utvalget foreslår at bestemmelsen om bortvisning i hovedsak videreføres. Bortvisning må være hjemlet i skolereglene, som frem til nå vanligvis bare har tillatt bortvisning i et helt begrenset omfang. Norsk Lektorlag mener det er viktig at elevenes plikter øker gjennom opplæringsløpet. Det må kunne stilles tydelige krav til elever i videregående opplæring. Reaksjonsmåtene ved uakseptabel adferd bør være tydelige, og først og fremst markere at skolen plikter å beskytte arbeidsro, trivsel og trygghet for de andre elevene. Skolen må kunne sørge for at enkeltelever som ødelegger andre elevers læringsmiljø, ikke skal kunne tillates å fortsette med dette. Norsk Lektorlag er enig i utvalgets forslag om at bortvisning for resten av skoleåret for elever i videregående opplæring er et alternativ knyttet til særlige alvorlige brudd.

### **Skolebytte**

Utvalget foreslår at bestemmelsen om pålagt skolebytte videreføres med noen endringer. Norsk Lektorlag vil sikre at skolen er en trygg arbeidsplass. Å pålegge skolebytte kan hjelpe i noen tilfeller, andre ganger flyttes bare problemet til en annen skole.

- **Norsk Lektorlag foreslår at opplæringsloven endres slik at elever i videregående skole som har hatt adferd som kan skade ansatte og medelever, lettere skal kunne fratras vanlig skoleplass. Enkeltelever som eksempelvis har utøvd vold mot elever som fortsatt går på den aktuelle skolen, må kunne forhindres fra å vende tilbake.**

---

<sup>10</sup> Borgarting lagmannsretts dom, LB-2018-99032.



Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å videreføre forbudet mot bruk av ansiktsdekkende plagg i opplæringen, og å ikke videreføre forbudet mot bruk av ansiktsdekkende plagg for lærlinger i den nye loven.

## Kapittel 38. Ledelse og personale i skolen

### Rektors kompetanse

Norsk Lektorlag støtter opplæringslovutvalgets forslag

- at opplæringen i skolen fortsatt skal ledes av rektor med pedagogisk kompetanse.
- at det generelle kravet om forsvarlig ledelse videreføres.
- at dagens adgang til å gjøre unntak fra rektorkravet ikke videreføres.

Norsk Lektorlag mener det er svært viktig at skoleledere har både skolefaglig og pedagogisk bakgrunn. Vi mener at rektor og pedagogisk ledelse skal ha pedagogisk bakgrunn og som hovedregel bør ha undervisnings-erfaring fra samme skoleslag. Mellomledere skal ha undervisningsplikt.

### Kompetansekrav for tilsetting

Norsk Lektorlag støtter opplæringslovutvalgets forslag om

- å videreføre kompetansekravene for tilsetting. Det presiseres at kompetansekravet gjelder på tiltredelsestidspunktet.

Å ha høye kompetansekrav ved tilsetting er etter vårt syn avgjørende for gjennomføring av skolens formål: god opplæring til elevene.

Norsk Lektorlag støtter at nasjonale regler skal verne det profesjonelle handlingsrommet. Det faglige skjønnet er fundamentalt i utviklingen av skolen. Dette handlingsrommet bygger på fagkompetanse. En av de viktigste innsatsfaktorene i skolen er lærernes kompetanse. Selvstendige, faglig kompetente lærere er viktige både for læringsutbyttet og for sosial mobilitet. Forskningen har dokumentert at kompetente lærere er svært viktig for elevenes læringsutbytte (Blömeke et. al. 2012), at elever gjør det bedre når skolen har høyere tetthet av lektorer (Falch, Naper 2008)<sup>11</sup>, og at faglig kompetente lærere har en trygghet som er viktig for elevenes utbytte av undervisningen og bidrar til sosial mobilitet. (Bergem, 2015)<sup>12</sup>.

Det er en stor fordel at loven stiller kompetansekrav til lærernes profesjonsutøvelse. Nasjonale kompetansekrav i skolen er avgjørende for å sikre at lovens hovedformål, opplæring og dannelse, kan oppfylles. Profesjonskompetansen/skjønnskompetansen bør knyttes til fagkompetanse. Det er svært viktig å påse at kravet til kompetanse ikke utvannes.

### Midlertidig ansettelse og ansettelse på vilkår

Norsk Lektorlag er derfor helt uenige i utvalgets forslag om

- at adgangen til midlertidig tilsetting og tilsetting på vilkår videreføres.

---

<sup>11</sup> Falch, Naper: SØF-rapport 01/08 Lærerkompetanse og elevresultater i ungdomsskolen  
[http://www.sof.ntnu.no/SOFRapport01\\_08.pdf](http://www.sof.ntnu.no/SOFRapport01_08.pdf)

<sup>12</sup> Bergem, Kaarstein og Nilsen (2015) TIMMS 2015 Vi kan lykkes med realfag:  
<https://www.idunn.no/file/pdf/66911876/vi-kan-lykkes-i-realfag.pdf>

Selv om hovedregelen er krav til relevant faglig og pedagogisk kompetanse for å bli ansatt for å undervise i norsk skole har dagens opplæringslov unntak for midlertidige ansettelser:

Hvis ingen søkere oppfyller kompetansekravene, kan en ukvalifisert person allikevel lovlig ansettes midlertidig for et helt skoleår.

Opplæringslovutvalget vil fortsette dette unntaket, og begrunner det med mangel på kvalifiserte lærere. Vi vet imidlertid at en betydelig andel kvalifiserte lektorer og lærere tar seg jobb utenfor skolen. For lavt lønnsnivå i skolen oppgis som en av årsakene.

Norsk Lektorlag mener det er uakseptabelt å lovfeste at elever kan undervises av personer uten kvalifikasjoner. Vi stiller kvalitetskrav til en rekke viktige funksjoner og tjenester i samfunnet, skolen må ikke nedprioriteres. Når vi krever at sykepleiere, regnskapsførere, leger, sykepleiere og flere andre yrker må ha godkjent utdanning, kan vi ikke stille lavere krav til de som skal undervise elever. Vedtas dette, vil loven si det fortsatt er greit at elever undervises av ukvalifiserte. Det er lite sammenheng i forslagene når utvalget vil fjerne unntaksbestemmelsen for å ansette rektor, men ikke for å ansette lærere.

Utvalget vil også videreføre unntaket «tilsetting på vilkår» (dagens § 10-6a). Skolen skal fortsatt kunne ansette ukvalifiserte som lærere hvis de avtaler å fullføre lærerutdanning eller fagrelevant utdanning en gang i fremtiden. Hvor lenge det er mulig å ansette på vilkår avtales mellom skolen og den ansatte. Fra vårt ståsted er det problematisk at det ikke i loven eller i forarbeidene er en nedre grense for hva som kan regnes som «påbegynt utdanning»:

En helt fersk student kan i dag lovlig ansettes på vilkår om fullføring og få fullt ansvar for elevene.

Norsk Lektorlag mener loven tydelig må presisere at ansettelse på vilkår skal brukes så lite som mulig, og bare når den ansatte allerede har faglige kvalifikasjoner. I tillegg, må den som ansettes på vilkår få både rett og plikt til kvalifisering. Det vil sikre at elevene raskere får kvalifiserte undervisere, og minimere misbruk av reglene om tilsetting på vilkår.

Vi vet at det finnes en stor reservestyrke med kvalifiserte lærere som jobber utenfor skolen. Lønn er et viktig virkemiddel for å skaffe nok kvalifiserte søkere til ledige lærerstillinger. Tas lønn som virkemiddel i bruk vil behovet for midlertidige ansettelser og å ansette ufaglærte på vilkår trolig bli borte.

### **Ingen ambisjoner om mer kompetente lærere, og fortsatt lov å fravike dagens krav om kompetanse i undervisningsfag**

Norsk Lektorlag støtter ikke forslaget om å bare videreføre dagens minimumskrav om kompetanse i undervisningsfag, men slik at det gjøres tydeligere at det er kommunen som har ansvar for å oppfylle kravet. Det foreslås at kompetansekravene fortsatt skal kunne fravikes hvis skolen ikke har nok lærere med relevant kompetanse i faget. En vurdering av behovet for å fravike kravene skal gjøres hvert skoleår. Dette er en videreføring av dagens opplæringslov § 10-2.

Opplæringslovutvalget viderefører dermed dagens lave kompetansekrav for å undervise. På den ene siden innrømmer utvalget at kommunene kan ha økonomiske grunner for ikke å legge til rette for at ansatte får skaffet seg formell kompetanse i fagene de underviser i. På den andre siden hevder utvalget at «det griper sterkt inn i det kommunale selvstyret å ha nasjonale regler for hva slags kompetanse de ansatte i kommunen skal ha for å gjøre bestemte oppgaver».

På dette viktige temaet er Opplæringslovutvalget altfor defensive. Utvalget skriver «det er ønskelig at lærere har formell kompetanse i fagene de skal undervise i», men avviser nasjonale regler som vil

sikre alle elever kompetente lærere. Begrunnelsen er at «det griper sterkt inn i det kommunale selvstyret å ha nasjonale regler for hva slags kompetanse de ansatte i kommunen skal ha for å gjøre bestemte oppgaver». Samtidig vil utvalget gjøre det tydeligere enn i dag at det er kommunen som har ansvaret for å oppfylle dagens kompetansekrav. Norsk Lektorlag har merket seg at Opplæringslovutvalget i sitt mandat bare skulle fremme forslag med uendret ressursbruk. Vi er ikke kjent med om dette er bakgrunnen for den defensive linjen mot å gi flere elever kompetente lærere, men kan ikke få understreket sterkt nok hvor viktig det er at Kunnskapsdepartementet tar inn over seg at gradvis opptrapping av kompetansekrav i undervisningsfag er det viktigste tiltaket for bedre kvalitet i norsk skole.

Norsk Lektorlag mener det er avgjørende med nasjonale krav til lærernes kompetanse både for tilsetting og for undervisning. Det er viktige sikringsbestemmelser for å ivareta elevenes rettigheter på tvers av kommuner og fylkeskommuner. Nasjonale krav demmer opp for økte forskjeller i skole-Norge.

Norsk Lektorlag mener dette er en mangel på respekt for elevenes behov for kvalifiserte lærere. Kommunene har krav på seg til å benytte godkjente leger, sykepleiere, barnehagepedagoger, ingeniører, brannfolk, og en rekke andre profesjoner i sin tjenesteproduksjon. Hvorfor skal ikke dette også gjelde skolen?

Opplæringslovutvalget tilkjenner samtidig en naivistisk tilnærming til krav om kompetanse i undervisningsfag. Lektorlaget har gitt utvalget innspill der vi har understreket behovet for kompetansekrav på alle trinn i alle fag, noe som også er sitert i utredningen. Utvalget ser allikevel ut til å kun ha gått inn på dagens krav.

På tross av at utvalget har lagt til grunn at lærerne bør ha formell kompetanse i de fagene de underviser i, vil de allikevel – uten å begrunne hvorfor – videreføre unntaksrett hvis skolen ikke har nok kvalifisert undervisningspersonale. Dette undergraver effektivt enhetsskolen, fordi kommunene får et for stort handlingsrom som kan gi elever i en kommune opplæring av dårligere kvalifisert personale enn i en annen kommune.

Det hersker bred enighet om at gode lærere er avgjørende for gode skoleprestasjoner. Det er også godt dokumentert at lektorer og lærere med høy faglig kompetanse gir bedre elevprestasjoner og bidrar til sosial mobilitet hos elevene. Allikevel foreslår Opplæringslovutvalget å videreføre regimet der ufaglærte fortsatt kan settes til å undervise i fag.

Elever fortjener lærere med faglig ferdypning i fagene de underviser i, og kompetansekravene bør tilsvare fagets nivå. Dette må sees i sammenheng med behovet for nasjonale retningslinjer for rektors relevansvurdering av kvalifikasjoner. Elevene fortjener faglig kompetente lærere.

Opplæringslovutvalgets foreslår å forlenge perioden erfarne lærere som ikke oppfyller utdanningskravene kan fortsette å undervise mens de kvalifiserer seg (overgangsordningen), fra 10 til 13 år, altså helt frem til 2028. Overgangsordningen for enkelte lærere videreføres, men slik at overgangsordningen forlenges med tre år. Dette er et svært lavt ambisjonsnivå for norsk skole, og noe Norsk Lektorlag selvsagt ikke støtter.

### **Innfør kompetansekrav for undervisning på alle trinn i alle fag!**

Norsk Lektorlag mener norsk skole må få kompetansekrav for å undervise på alle trinn i alle fag. Norsk Lektorlag og Akademikerne mener ett års ferdypning i faget (60 studiepoeng) bør være minstekravet til alle fag. Som et langsiktig mål må norsk skole forlange minst 90 studiepoeng i faget for undervisning

i videregående opplæring<sup>13</sup>. Regjeringen bør legge frem en langtidsplan for å trappe opp lærernes kompetanse, med konkrete mål for hvor lang tid dette skal ta og i hvilken rekkefølge fagene bør prioriteres.

Norsk Lektorlag vil også ha full åpenhet om lærernes kompetanse, slik at elever, foresatte og offentligheten oppdager om skoleeier nedprioriterer kompetanse i skolen. Uten åpenhet om lærernes faglige fordypning møter eleven alt for ofte lærere som ikke kan faget de må undervise i. En lektor med mastergrad må undervise som musikk lærer uten studiepoeng i musikk, rektor mener kompetanse å ha spilt i skolekorps selv er tilstrekkelig. En annen lektor får heller ikke undervise i fag med fordypning, men må undervise i mat og helse, også uten studiepoeng i faget, fordi hun en gang hadde sommerjobb på gatekjøkken. Norsk Lektorlag har en rekke eksempler på lektorer både med mastergrad og doktorgrad som ikke får undervise i fagene de har studert, dette skjer også der det er kompetansekrav idag.

Norsk Lektorlag etterlyser også nasjonale retningslinjer for rektors vurdering av hvor relevant lærernes kvalifikasjoner er. Det må til for å unngå at kompetansen som er på skolen ikke tas i bruk i rett fag.

### **Kontaktlærer**

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å videreføre kravet om kontaktlærer.

### **Behold kvalifikasjonsprinsippet i loven**

Opplæringslovutvalget mener det ikke trenger å stå i opplæringsloven at den best kvalifiserte skal ansettes. Opplæringslovutvalget foreslår at kvalifikasjonsprinsippet, kravet om offentlig utlysning og tariffavtaler ikke lovfestes.

Norsk Lektorlag er svært uenig i at lovens saksbehandlingsregler skal utgå. Dagens lov inneholder grunnleggende saksbehandlingsregler ved ansettelse. Dette er i utgangspunktet forvaltningsrettslige prinsipper. Utvalget ønsker ikke at den foreslåtte opplæringsloven skal inneholde prinsipper som fremgår av annen lovgivning. Et av disse prinsippene er kvalifikasjonsprinsippet, som til nå har vært lovfestet i opplæringsloven.

Norsk Lektorlag mener det er nyttig for både skoleledere, tillitsvalgte og arbeidstakere at de grunnleggende ulovfestede prinsippene om ansettelse som nå er lovfestet i opplæringsloven, også blir lovfestet videre i ny lov. Det er ikke realistisk å tro at den enkelte skoleeier eller skoleleder skal ha full oversikt over prinsipper som følger av ulovfestet rett.

Når utvalget foreslår at det ikke trenger å stå i opplæringsloven at den best kvalifiserte skal ansettes, er Lektorlaget bekymret for de signalene en slik unnlattelse innebærer. Kvalifikasjonsprinsippet skal fortsatt gjelde for ansettelser i skolen, og det er i samsvar med Klart Språk å tydeliggjøre hvilke regler som vil gjelde i skolen.

### **Behold kravet om system for læreres kompetanseutvikling**

Opplæringslovutvalget vil videreføre kravet om kompetanseutvikling, men vil fjerne kravet om at det skal skje systematisk. Skoleeiere skal idag ha et system som gir undervisningspersonalet mulighet til

---

<sup>13</sup> [norsklektorlag.no/info/utdanningspolitisk-program/#kompetente-l%C3%A6rere-til-alle](https://norsklektorlag.no/info/utdanningspolitisk-program/#kompetente-l%C3%A6rere-til-alle)

nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide faglig og pedagogisk kunnskap og å holde seg orienterte om og være på høyde med utviklingen i skolen og samfunnet.

Norsk Lektorlag mener dagens system ikke fungerer. Skal elevene få undervisning av faglig oppdaterte lærere må det utvikles et etter- og videreutdanningstilbud av høy kvalitet som kan kombineres med jobben som lektor eller lærer. Nøkkelfaktorer for å få til kompetanseutvikling for lektorene er:

- rett og plikt til årlig faglig relevant etterutdanning
- rett til relevant (studiepoenggivende) videreutdanning minst hvert femte år.
- lærere som må undervise i fag der de mangler fordypning i, må få rett til tilbud om nødvendig videreutdanning innen ett år.

Opplæringslovutvalget mener det ikke er nødvendig eller riktig å kreve at skoleeier skal ha et system for kompetanseutvikling. Utvalget mener dette er kommunenes oppgave, og at staten bør være tilbakeholden med å lage særregler om opplæring og etterutdanning. Utvalget vil videreføre et krav om kompetanseutvikling uten system, og vil heller ikke lovfeste at ansatte skal ha plikt til å delta i kompetanseutvikling. Norsk Lektorlags erfaring er at skoleeiere ikke følger lovens krav om systemer for kompetanseutvikling, og at lærere i altfor liten grad får tilbud om relevant kompetanseheving. Det vil derfor ikke være forsvarlig å fjerne dette lovkravet. Vi mener fylkeskommunene som skoleeiere må ha et system for kompetanseutvikling som svarer til lektorenes behov.

Norsk Lektorlag mener det er vesentlig for kvalitetsutviklingen i norsk skole at det innføres en forpliktende langtidsplan for opptrapping av kompetansekrav. Samtidig må skoleeier pålegges å tilby videreutdanning til lærere som settes til å undervise i fag de ikke har fordypning i.

Liedutvalget vil beholde krav om at fylkeskommunene skal ha et system for kompetanseutvikling. Vi støtter dette, ettersom det er svært vesentlig å fortsatt stille krav til skoleeier om å ha et system for kompetanseutvikling. Vår erfaring er at skoleeiere utøver ansvaret for å sørge for at underviserne er faglig oppdatert svært ulikt. Det er derfor også nødvendig å kartlegge forskjellene mellom undervisningspersonalets behov og skoleeiers kompetansehevingstilbud, etterfulgt av et tilsyn med nåværende opplæringslovs §10-8. Dette lovkravet bør videreføres i ny lov.

### **Ingen utredning av behovet for å beskytte lærertittelen**

Allerede i 2017 ba Stortinget regjeringen om å utrede behovet for å beskytte lærertittelen, men foreløpig har ikke Regjeringen meldt noe konkret tilbake til Stortinget. På tross av Stortingets bestilling, og konkret innspill fra Norsk Lektorlag om å utrede dette, har Opplæringslovutvalget hverken drøftet eller foreslått å beskytte lektor- og lærertitlene.

En rekke yrker og profesjoner i Norge er beskyttet for å sikre innbyggerne gode og forsvarlige tjenester av faglig kompetent personale. Du må ha godkjenning eller autorisasjon for å kunne kalle deg eller jobbe som lege, advokat, sykepleier, regnskapsfører, revisor, eiendomsmegler og en rekke andre yrker. For 70 ulike håndverksfag er mesterbrev i faget en beskyttet tittel.

Men i skolen kan også ukvalifiserte kalle seg lærer og jobbe som lærer på grunn av lovens unntaksbestemmelser for tilsetting. Selv om Opplæringslovens hovedregel er at lærere må ha pedagogisk kompetanse, gir unntaksbestemmelsen allikevel skoleeier rett til å ansette ukvalifiserte personer til å undervise og jobbe som lærer. Du kan jobbe som lærer uten lærerutdanning eller faglig fordypning når unntaksbestemmelsen brukes. De som vil beholde dagens system skylder på lærermangel, men vi vet samtidig at en stor reservestyrke av lærere har valgt å jobbe utenfor skolen, de oppgir lønnsnivået som en av årsakene.

Ved å beskytte lektor- og lærertitlene, og tette unntakshullet i loven om nødvendig kompetanse, pålegges kommunene å ansette kompetente lektorer og lærere. Beskyttede yrkestitler styrker yrkets status, og understreker hvor viktig det er at elevene får undervisere med godkjent utdanning og fagkompetanse i undervisningsfaget. Det er bred politisk og faglig enighet om at gode lærere er helt sentralt for en god skole. Da er det dyrt og uklokt å ikke ta nødvendige grep. Å beskytte lektor- og lærertitlene er sammen med kompetansekrav for undervisning sentrale grep for kvalitetsheving av skolen.

- **Norsk Lektorlag foreslår at opplæringsloven beskytter lektor- og lærertitlene.**

### **Utredning av sertifiseringsordning**

Opplæringslovutvalget har heller ikke foreslått en sertifiseringsordning for undervisningspersonalet, som Norsk Lektorlag ba utvalget vurdere. Utvalget mener dette ikke er hensiktsmessig, men begrunner det ikke fordi det vil «kreve en utredning som vil bli for omfattende for dette utvalget» og «vil dessuten ha vesentlige økonomiske og administrative kostnader». Enda verre er det at utvalget hevder at opplæringen i skolen er en kollektiv oppgave som ikke den enkelte lærer har ansvaret for. Lektorer og lærere har selvsagt viktige profesjonsfaglige fellesskap, men undervisningen er ikke kollektiv!

Selvsagt vil en sertifiseringsordning koste penger og ta tid å gjennomføre. Norsk Lektorlag mener det er svært viktig å heve ambisjonene for kvaliteten i norsk skole, og innføre en sertifiseringsordning også for lektorer og lærere. Vil du jobbe som advokat, lege, revisor eller los, stiller staten konkrete krav til faglig oppdatering: Du pålegges å holde deg faglig oppdatert, for å få beholde retten til å jobbe. Men tok du hovedfag da programmering med hullkort fortsatt var høyden av digital utvikling, stilles det ingen lovfestede krav til faglig vedlikehold. Skoleeiers plikt til å tilby slik faglig oppdatering føres det ikke tilsyn med.

Det er svært uheldig at Opplæringslovutvalget ikke realitetsbehandlet forslaget om å utrede en sertifiseringsordning for undervisningspersonale. Utvalget fikk ikke fremme forslag som kostet penger, men skulle samtidig foreslå sentrale tiltak for å nå målet om lik grunnopplæring alle steder i Norge. Å sikre minimumskrav til undervisningspersonalet vil bidra til å sikre retten til lik grunnopplæring.

- **Norsk Lektorlag ber om at en sertifiseringsordning for lektorer og lærere utredes.**

Norsk Lektorlag foreslår at en sertifiseringsordning bør utredes også fordi en slik ordning kan bidra til å forplikte kommunene i større grad når det gjelder etter- og videreutdanning.

Skal Norge ruste elevene for en fremtid der det stilles stadig høyere krav til kompetanse og kunnskap, må elevene få lærere som er faglig oppdatert, ved å sørge for at lektorer og lærere får et anstendig etter- og videreutdanningstilbud.

## Kapittel 39 Faglig ansvar for opplæringen og bruk av assistenter og vikarer

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om

- at det bare er lærere som kan ha det faglige ansvaret for opplæringen.
- å innføre krav om at opplæringen må forberedes og følges opp av en lærer.

Utvalget foreslår også å regulere at undervisning, forberedelse og oppfølging er oppgaver i skolen som bare lektorer og lærere kan utføre. Det skal være stor faglig frihet i hva som regnes som forberedelser og oppfølging, utvalget vil ikke legge føringer for opplæringen. Dette er viktige og riktige forslag som Norsk Lektorlag er positive til.

Vi må påpeke at forslagene dessverre vil få svært begrenset verdi hvis man samtidig viderefører dagens unntak fra kompetansekravene ved ansettelse, og heller ikke innfører flere og høyere kompetansekrav for å undervise.

Norsk Lektorlag støtter også forslagene om

- å innføre krav om at en lærer som hovedregel må være til stede sammen med elevene i opplæringssituasjonen.
- å innføre krav om forsvarlig vikarordning.

Vi ser forslaget om å kreve at en lærer som hovedregel skal være til stede med elevene i opplæringssituasjonen som et viktig skritt mot å styrke faglæreres autonomi og profesjonelle handlingsrom.

For å sikre at unntaket for situasjoner hvor lærers fravær er akutt og uforutsigbart misbrukes, foreslår utvalget også at skolen skal ha en forsvarlig vikarordning som skal ta høyde for normalt fravær i skolen. Dette er et godt forslag, og viktig for å redusere urettmessig arbeidsbelastning på undervisningspersonalet. Mange lektorer og lærere erfarer i dag at de selv må ta deler av skoleledelsens ansvar når de selv må gjøre for- og etterarbeid for vikarer.

Det er foreslått at vikarordningen skal bestå av lærere. Eller som det står: "utvalget minner om at det med lærer menes personer som er tilsatt i lærerstilling". Det er opp til den enkelte kommune om de vil bruke lærere ved skolen som vikarer, i egne stillinger eller i prosentandeler av lærerstillingene, eller ha egne vikarpooler eller liknende. Norsk Lektorlag ber om at det presiseres enten i lovforarbeidene eller i selve lovbestemmelsen at også vikarene må fylle lovens kompetansekrav, og at de som er ansatt i vikarordningen i utgangspunktet har krav på fast ansettelse.

Norsk Lektorlag er ikke enige i utvalgets ønske om å videreføre at assistenter skal kunne hjelpe til i opplæringen. Vi mener at det er kvalifiserte lærere som skal drive opplæring. Dette gjelder også ved individuelt tilrettelagt opplæring. Det å ha assistenter til å «hjelpe til» kan innebære at skoleeier for å spare penger bruker assistenter i langt større grad enn det loven tillater. Dette problemet forsterkes av at krav om veiledning av assistentene mv. foreslås ikke videreført. Assistenter kan hjelpe eleven praktisk ut fra elevens spesifikke behov, men de skal ikke drive med opplæring. Dersom det er slik at assistenter skal kunne hjelpe til i opplæringen bør dette i så fall støttes av en klar veiledningsplikt fra faglig kvalifisert undervisningspersonale.

## Kapittel 40 Flerfaglig kompetanse og helsesykepleier

Norsk Lektorlag er uenig når utvalget ikke vil innføre krav om annen spesifikk kompetanse enn lærerkompetanse i skolen, og heller ikke innføre krav om helsesykepleier eller skolehelsetjeneste i ny opplæringslov.

Det er viktig for elevene å ha tilgang til helsesykepleier/ helsetjeneste ved skolen. Korona-situasjonen har vist viktigheten av å ha tilknyttet en helsesykepleier eller annen helsefaglig kompetanse for å gi ansatte og elever nødvendig opplæring i godt smittevern.

## Kapittel 41 Vandelskrav og politiattester

Norsk Lektorlag støtter alle utvalgets forslag når det gjelder bestemmelser om vandelskrav og politiattester:

- at dagens regler om politiattest og tilsettingsforbud langt på vei videreføres.
- at det fastsettes en uttrykkelig regel om at det skal kreves politiattest av personer som skal ha praksis i skolen og i andre tilbud som er omfattet av kravet om politiattest, på samme måte som av dem som skal tilsettes.
- at området for hvilke straffebud som skal anmerkes på en politiattest utvides, blant annet ved at en del voldslovbrudd, frihetsberøvelse, tvang, kjønnslemlestelse, brudd på taushetsplikt og brudd på avvergingsplikten omfattes.
- at området for tilsettingsforbudet klargjøres.

Voksenopplæringen i Oslo kommune ba om at området for bestemmelsen om vandelskrav skulle utvides til å også omfatte ansatte i voksenopplæringen. Opplæringslovutvalget skriver at de vil diskutere dette «i slutten av kapitlet», men gjør det ikke. Den foreslåtte bestemmelsen omfatter ikke ansatte i voksenopplæringen. Norsk Lektorlag støtter argumentasjonen til Oslo kommune [s 525], undervisning i voksenopplæringen bør også omfattes av lovens krav om vandelskrav og politiattester.

Ansatte i musikk- og kulturskolen bør også omfattes av bestemmelsen hvis kulturskolen beholdes i opplæringsloven, (jfr. Kap. 42 nedenfor).

## Kapittel 42 Skolefritidsordningen, oppfølgingstjenesten og annen virksomhet etter loven

Norsk Lektorlag har ingen kommentarer til utvalgets forslag om skolefritidsordningen og leksehjelp.

### **Skolebibliotek må videreføres**

Opplæringslovutvalget foreslår i realiteten å avskaffe skolebibliotek og erstatte det med folkebibliotek, når det foreslås å videreføre lovens krav om bibliotek med «språklige endringer».

Forskriftshjemmelen videreføres ikke, men innholdet i forskriftsbestemmelsen tas inn i loven.

Norsk Lektorlag er sterkt imot dette. Et godt skolebibliotek bemannet med utdannede bibliotekarer er en viktig læringsressurs i skolen og bidrar positivt til elevenes læringsmiljø. Skolebiblioteket skal støtte læring og undervisning. Skolebibliotekarer har god innsikt i læreplanene, og samarbeider tett med de som underviser og er en god støtte i læreres faglige arbeid. Skolebiblioteket har en sentral funksjon i elevenes lese- og skriveutvikling, og bidrar til demokrati og medborgerskap. I fagfornyelsen legges det opp til dybdelæring hvor elevene skal arbeide mer selvstendig og utforskende. Skolebiblioteket er en viktig kilde for at elevene skal innhente kvalitativt godt fagstoff og å lære å



forholde seg kritisk til det fagstoffet de finner. Skolebiblioteket har en sentral rolle i å lære elevene å orientere seg i informasjonssamfunnet. Å legge opp til at opplæringsloven bare skal kreve tilgang til et bibliotek, mens kommunene gis større frihet til å finne lokale løsninger, vil bidra til økte forskjeller i skole-Norge både i tilgjengelighet og kvalitet på skolebibliotek for elevene.

- Norsk Lektorlag foreslår at den foreslåtte bestemmelse i § 13-6 skal lyde:

*Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at elevane har tilgang til eit skolebibliotek som er tilgjengeleg for elevane i skoletida og tilrettelagt for bruk i opplæringa.*

### **Musikk- og kulturskole-tilbudet**

Dagens opplæringslov krever at skoleeier skal ha ressurser til å oppfylle loven. Ved å flytte bestemmelsen om musikk- og kulturskoletilbud fra opplæringsloven til kulturlova, reduseres skoleeiers forpliktelse til å levere et godt musikk- og kulturskoletilbud. Dette er ikke i samsvar med ekspertgruppens anbefaling, som foreslo at dette tilbudet fortsatt skulle være plassert i opplæringsloven.

### **Rådgivning og karriereveiledning**

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å lovfeste rådgivning i et nytt kapittel 14. God karriereveiledning i grunnskolen og på videregående kan bidra til nedgang i frafall. Plikten for kommuner og fylkeskommuner til å gi elevene nødvendig rådgivning om sosiale og personlige forhold på hver skole videreføres. Det skal lovfestes at elevene skal ha god tilgang på slik rådgivning og at elevene skal kunne få råd fra andre enn lærerne sine.

Norsk Lektorlag støtter disse forslagene, vi er positive til en tydelig ansvars- og rollefordeling i skolen. Vi støtter også skillet mellom sosialpedagogisk rådgivning og utdannings-/ yrkesrådgivning.

God karriereveiledning kan bidra til mindre frafall og færre omvalg i både grunnopplæring og høyere utdanning. Korrekt, riktig informasjon på riktig tidspunkt er en forutsetning for å kunne ta gode, informerte utdannings- og yrkesvalg. God karriereveiledning vil være viktig for enkeltelever og enkeltpersoner, men også i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv. Norsk Lektorlag støtter derfor å videreføre plikten for kommuner og fylkeskommuner til å gi nødvendig rådgivning om utdannings- og yrkesvalg til eleven på 8.-10. trinn og i videregående opplæring. På barnetrinnet skal kommunen ha plikt til å gi elevene rådgivning om valg av fag på 8.-10 trinn. Fylkeskommunen skal ha plikt til å sørge for at lærlinger skal ha tilgang til rådgivning om utdannings- og yrkesvalg og rådgivning om sosiale og personlige forhold. Utvalget vil også videreføre hjemmelen til å gi forskrift om rådgivning.

### **Kompetansekrav til rådgivning**

Norsk Lektorlag er uenige i forslagene om å ikke stille spesifikke kompetansekrav til rådgivning, men overlate til kommunen å finne ut hvilken kompetanse skolen må ha for å gi et godt rådgivningstilbud til elevene. Utvalget foreslår heller ikke krav til innhold i rådgivningen, stillingskategori og fastsettelse av en minimumsressurs for utdannings- og yrkesrådgivning, slik karriereveiledningsutvalget (NOU 2016:7) anbefalte. Dette er Norsk Lektorlag heller ikke enig i.

Utdannings- og yrkesrådgiverne på ungdomstrinnet og i videregående opplæring har en sentral rolle i kvalitetsutvikling av skolesystemet. Norsk Lektorlag støtter Liedutvalgets i at:

*«Utvalgets forslag til en ny videregående opplæring krever at ungdom og voksne får god karriereveiledning på et tidlig tidspunkt. Utvalget mener at fylkeskommunen må få et større*

*ansvar for å ivareta karriereveiledningen. Dette innebærer at fylkeskommunen må jobbe tett opp mot kommunene og grunnskolene i arbeidet. Informasjonsflyten om elevene må bli bedre<sup>14</sup>.»*

Norsk Lektorlag har lenge pekt på betydningen det har for kvalitet i skolen å innføre kompetansekrav for undervisning, vi mener de samme prinsippene bør kunne legges til grunn for å sikre bedre kvalitet i rådgivningstjenesten i skolen. Lektorlaget har støttet Kjærgårdutvalgets konklusjon om at grunnlaget for utvikling av profesjonalitet i veiledningen og profesjonsidentitet hos veilederne svekkes når det ikke stilles krav, eller det stilles vage krav til formell kompetanse. Ett års faglig fordypning, dvs. 60 studiepoeng, er nødvendig som kompetansekrav til karriereveiledere i grunnopplæringen<sup>15</sup>.

### **Nasjonale kompetansekrav for stillinger som karriereveiledere**

Vi vil imidlertid advare mot å overlate til den enkelte skoleleder å vurdere hvilke utdanninger som regnes som relevante i denne sammenhengen. Vi bør ha nasjonale standarder slik at skoleledere lettere vurderer hva som er relevant og riktig kompetanse når stillinger som karriereveiledere skal besettes. Her kan Kunnskapsdepartementet spille en viktig rolle i utviklingen av slike standarder, i tråd med den nasjonale koordinatorrollen som utvalget anbefaler at departementet får. Det bør på sikt stilles krav om karrierefaglig utdanning på mastergradsnivå for karriereveiledere i grunnopplæringen, og det bør stilles krav om 30 studiepoeng for undervisning i faget utdanningsvalg.

### **Oppfølgingstjenesten**

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag for oppfølgingstjenesten:

- å videreføre fylkeskommunens plikt til å ha en oppfølgingstjeneste for ungdom som er utenfor arbeid og opplæring.
- å fastsette i loven hva som er hovedinnholdet i oppfølgingsoppgaven, til erstatning for reglene om formålet med oppfølgingen som i dag er regulert i forskriften.
- å ikke videreføre at oppfølgingstjenesten gjelder ungdommer som har mistet retten til opplæring da det ikke er adgang til å frata noen retten til opplæring.
- å videreføre hjemmelen til å gi forskrift om oppgavene til oppfølgingstjenesten.
- at forskriftsreglene om målgruppe ikke videreføres.

## **Kapittel 43 Andre regler for grunnskolen og videregående opplæring**

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om

- informasjonsplikt.
- fritak fra aktiviteter i opplæringen.
- opplæring om livssyn mv.

Vi støtter altså å samle plikten til å gi informasjon i én bestemmelse, at det lovfestes at kommunen og fylkeskommunen skal gi elevene og deres foreldre den informasjonen de trenger, blant annet om opplæringen, skolemiljøet, skolereglene og de rettighetene og pliktene elevene ellers har.

Norsk Lektorlag støtter også at retten til fritak fra livssynsbaserte aktiviteter i opplæringen videreføres, men slik at retten også omfatter elever i videregående opplæring. I videregående

<sup>14</sup> NOU 2019:25 side 144.

<sup>15</sup> [norsklektorlag.no/horingsuttalelse-nll-karriereveiledningsutredningen-071116-pdf/](https://norsklektorlag.no/horingsuttalelse-nll-karriereveiledningsutredningen-071116-pdf/)

opplæring presiserer utvalget at det for eksempel kan være aktuelt med fritak fra deltagelse i skolegudstjenester, visse former for dans i faget kroppsøving og enkeltaktiviteter i felles programfag i Vg1 restaurant og matfag. Elevene kan ikke kreve fritak fra kompetansemål i læreplaner for fag, noe som kan ha betydning for hvilke utdanningsprogrammer og programområder elevene bør søke på.

Norsk Lektorlag støtter også forslagene om

- at forbudet mot forkynning gjelder all opplæring, også i videregående opplæring.
- at opplæringen om kristendom, andre religioner, livssyn og etikk skal presenteres på en objektiv, kritisk og pluralistisk måte uavhengig av hvilket fag opplæringen gis i.
- å ikke lovfeste målene for KRLE-faget.

KRLE-faget er et ordinært skolefag og skal behandles på lik måte som øvrige fag, ved at kompetansemål og faglig innhold defineres i læreplanen.

Norsk Lektorlag tar det som en selvfølge at elever og læringer fortsatt skal være ulykkesforsikret.

### **Skoleanlegg**

Norsk Lektorlag er ikke enig i å fjerne det generelle kravet til skoleanlegg. Opplæringslovutvalget mener bestemmelsen er overflødig fordi et hensiktsmessig skoleanlegg er en forutsetning for å oppfylle elevenes rettigheter. Nettopp derfor mener Norsk Lektorlag at det er viktig at bestemmelsen om den fysiske innretningen av skoleanleggene fortsatt består i opplæringsloven. Det bør presiseres i en slik bestemmelse at alle skoleanlegg skal være universelt utformet.

### **Leirskole/ skoletur**

Norsk Lektorlag er også uenige i at kommunens plikt til å tilby leirskole eller annen skoletur ikke skal videreføres i ny opplæringslov. Utvalget mener at en plikt til å tilby leirskole eller annen skoletur regulerer metoden for opplæringen, og derfor er i strid med Kunnskapsloftets grunntanke, det er kompetansemålene i læreplanverket som bør styre hvordan opplæringen gjennomføres.

Norsk Lektorlag er enig i at kompetansemålene i læreplanverket og faglærers metodefrihet er grunnleggende premisser for opplæringen, men vi er bekymret for at kommunenes plikt til å tilby leirskole vil bli en salderingspost i skoleeiers budsjett om ikke kommunens plikt til å tilby skoletur videreføres. Dette var en av begrunnelsene for behovet for innføring av bestemmelsen så sent som i fjor (2019).

### **Praksisplasser bør lovfestes**

Norsk Lektorlag er også uenig i å ikke videreføre regelen om praksisplasser i ny opplæringslov. Utvalget forutsetter at vi må kunne forvente at kommuner bidrar til å utdanne lærere uten at dette er en oppgave som pålegges dem. Vi er for så vidt enige i at det burde være slik, men vil påpeke at det å lovfeste plikten er med på å sikre studenter praksisplasser nær studiestedet sitt gjennom å pålegge kommuner og fylkeskommuner å stille med praksisplasser.

Når alle arbeidsgivere pålegges å stille med praksisplasser, forutsetter Norsk Lektorlag at arbeidsgiver også følger opp med etter- og videreutdanning av praksislærere. Dette vil igjen heve kommunen/fylkeskommunens veiledningskompetanse, og kan få en gunstig smitteeffekt på annen type veiledning i skolen, som veiledning av nyutdannede nyansatte.

Norsk Lektorlag er kjent med svært varierende ansvarsutøvelse hos arbeidsgiver. Noen lektorstudenter møter praksislærere som ikke selv har praktisk-pedagogisk utdanning. Andre studenter møter praksislærere som selv tar videreutdanning i veiledning parallelt med at de skal

veilede lektorstudenter. Studentene får også ofte veiledning av praksislærere som ikke underviser i samme fag som studenten selv skal undervise i.

Norsk Lektorlag er bekymret for en økende tendens til å velge praksisstudenter ut fra kostnad. Fordi avlønningen av praksislærere skjer etter egne tariffavtaler, «shopper» skolene hvilke utdanningsinstitusjoner de velger å motta praksisstudenter fra, for å få lavest mulig kostnader ved tjenesten. Dette er på den ene siden forståelig, siden satsene stort sett er veldig lave og ikke i det hele tatt avspeiler praksislærernes kompetanse og hva det innebærer av tidsbruk for dem. På den annen side er konsekvenser for studentene dårligere oppfølging og urimelig lang reisevei til praksisstedet.

Samarbeidet mellom praksisskole og høyskole/universitet kan også raskt lide under f.eks. lang reisevei. Når utdanningsinstitusjonen gjennom personlig fremmøte skal følge opp studenter – som ved påhør i klasserommet, kan dette viktige arbeidet raskt bli kuttet til et minimum. Norsk Lektorlag er bekymret for at man uten krav om praksisplasser raskt kan få en økonomisk motivert uheldig praksis, som man vil stå uten hjemmel for å kunne stramme inn.

Vi ser heller ikke hvordan dette forslaget kan være i samsvar med Kunnskapsdepartementets strategi for lærerutdanning 2025.

### **Skolefaglig kompetanse**

Norsk Lektorlag støtter å videreføre kravet om å ha skolefaglig kompetanse i administrasjonen og at kravet om å ha skolefaglig kompetanse skal gjelde for både kommunen og fylkeskommunen.

### **Tidsavgrensede forsøk**

Norsk Lektorlag støtter også utvalgets forslag om at adgangen til å godkjenne tidsavgrensede forsøk videreføres i den nye loven og at det presiseres i loven at det ikke kan godkjennes forsøk som svekker elevens grunnleggende rettigheter, at forsøk må være faglig underbygget med en systematisk tilnærming og at forsøket skal evalueres.

## **Kapittel 44 Samarbeid mellom skolen og andre velferdstjenester**

Norsk Lektorlag har ikke tatt stilling til forslagene i dette kapitlet.

## **Kapittel 45 Grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne**

Opplæringslovutvalget vil videreføre retten til grunnskoleopplæring for voksne som trenger slik opplæring. Det skal lovfestes at vurderingen av om en voksen trenger grunnskoleopplæring, skal ta hensyn til tidligere opplæring, behovet for ny opplæring på grunn av skade eller sykdom og hva den voksne mener. For samiske elever skal slik opplæring kunne skje på samisk.

Norsk Lektorlag er enig i opplæringslovutvalgets forslag

- å videreføre retten til videregående opplæring for dem over 25 år som har fullført grunnskolen, men som ikke har fullført videregående opplæring, og dem som har videregående opplæring fra utlandet som ikke blir godkjent i Norge.

- å innføre rett til videregående opplæring for dem som har «brukt opp» ungdomsretten til videregående opplæring, men som ikke har oppnådd studiekompetanse, yrkeskompetanse eller annen planlagt sluttkompetanse. Retten er ikke begrenset til dem over 25 år.

Disse forslagene må etter vår vurdering sees i sammenheng med forslaget fra Lied-utvalget om at retten til videregående opplæring også skal omfatte dem som etter nåværende regelverk har brukt opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående opplæring. Dette vil innebære

- at voksne gis rett til inntak på 1 av 3 søkte utdanningsprogrammer slik som ungdom,
- at voksne som har videregående opplæring fra før, får rett til opplæring som fører frem til én ny yrkeskompetanse og
- at voksne med betydelig realkompetanse knyttet til en bestemt sluttkompetanse skal ha rett til inntak til opplæring med denne sluttkompetansen som mål. Realkompetansevurdering vil her bli et sentralt element.

Opplæringslovutvalget foreslår også å videreføre retten til realkompetansevurdering for voksne med rett til videregående opplæring eller med henvisning fra NAV eller kommunen, og å lovfeste en rett til realkompetansevurdering for voksne med rett til grunnskoleopplæring. Norsk Lektorlag støtter disse forslagene.

Norsk Lektorlag støtter også at det i forskrift innføres krav om karakter 2 eller bedre for å få rett til videregående opplæring på grunnlag av privatisteksamen. Karakter 2 er det laveste trinn for bestått eksamen. Det er en klar forutsetning for deltagelse i et opplæringsprogram at tidligere eksamener er bestått. Tidligere eksamener må være bestått før videre utdanning kan påbegynnes. Det må innføres inntakskrav for videregående opplæring. Dette gjelder også for voksne elever. Vår erfaring er at karakteren 2 i norsk, engelsk og matematikk ikke er et godt nok grunnlag for studieforberedende programmer for å sikre gjennomføring.

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag om å innføre krav om at voksne elever må møte opp og delta aktivt i opplæringen, dette bør være en selvfølge for voksne som har søkt om og akseptert en skoleplass. Vi er derfor også enig i at det innføres en form for skoleregler også for voksne elever, det vil si en bestemmelse om at kommunen og fylkeskommunen kan fastsette lokale regler om hvilke rettigheter og plikter som gjelder for de voksne elevene.

Norsk Lektorlag er enig i at reglene om bortvisning med enkelte presiseringer videreføres, men er ambivalente til utvalgets forslag om å ikke videreføre muligheten til å vedta at voksne skal miste retten til opplæring. Bestemmelsen om bortvisning innebærer at en elev kan vises bort for resten av den opplæringen de er inntatt på, om bruddene er særlig alvorlige. Dette innebærer at eleven mister retten til opplæringen. Grunnopplæring er en grunnleggende rettighet, og det kan for så vidt forsvares å ikke miste en rett til opplæring selv ved alvorlige brudd. Imidlertid er rett til videregående opplæring ikke bare en rett til en videre opplæring, den er frivillig, og et viktig velferdsgode som staten yter sine borgere. Det at en voksen gjennom egen oppførsel ikke klarer å forholde seg til grunnleggende forutsetninger for egen utdanning gjør at det kan være behov for at skolen iverksetter sin strengeste reaksjon, som er å miste retten til opplæring finansiert av staten.

Norsk Lektorlag støtter å videreføre kompetansekravene for tilsatte i grunnopplæringen for voksne. Skal voksne få grunnopplæring av tilstrekkelig kvalitet mener vi det er nødvendig å umiddelbart oppheve forskriftshjemmelen for å gjøre unntak fra kompetansekravet, og avvise en «foreløpig videreføring» som utvalget legger opp til, selv om også utvalget legger til grunn at unntaket vil bli opphevet.

Norsk Lektorlag støtter ellers utvalgets forslag om å videreføre reglene om gratis opplæring, læringsmiljø, forbud mot ansiktsdekkende plagg og organisering av opplæringen med enkelte mindre endringer.

Innvendingene Norsk Lektorlag har til begrepet «universell opplæring» til erstatning for begrepet «tilpasset opplæring» som beskrevet i kapittel 31 ovenfor gjelder også for voksenopplæringen.

## Kapittel 46 Privat opplæring, godkjennings- og privatistordninger

Norsk Lektorlag er i stor grad enig i forslagene til å regulere private grunnskoler, men finner argumentasjonen svak når utvalget uttrykkelig unntar at kravet om universell opplæring ikke gjelder for privatskoler. Utvalget mener at fordi elever i privatskoler ikke skal ha rett til individuelt tilrettelagt opplæring har de heller ikke rett til universell opplæring. Det at alle elever i Norge bør ha rett til en form for tilpasset opplæring er en grunnleggende elevrettighet i skolen. Det er vanskelig for oss å se hvorfor ikke elever ved private grunnskoler skal ha rett til dette.

Med unntak av dette er Norsk Lektorlag enig i utvalgets forslag om private skoler.

## Kapittel 47 Statlig oppnevnte råd, utvalg, klagenemnder og læreplangrupper

Norsk Lektorlag er ikke enig med utvalgets forslag at Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) ikke reguleres i den nye loven. FUG har en viktig rolle som dialogpartner, og en mulig rolle som en direkte kobling mellom FUG og foreldrerådets arbeidsutvalg, som FUG selv har foreslått. Det er uheldig at dette ikke er grundigere utredet. Vi er heller ikke ubetinget enig i at Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og de faglige rådene ikke reguleres i den nye loven, disse er en viktig del av trepartssamarbeidet.

## Kapittel 48 Ansvar til kommunene

Gitt at utvalgets mandat forutsatte at dagens ansvarsdeling mellom kommunen, fylkeskommunen og staten skulle bestå er det ikke oppsiktsvekkende at utvalget foreslår dette, og at det innføres en bestemmelse i lovens første kapittel, som skisserer hovedreglene om hvem som har ansvaret for hva, at kommunen har ansvaret for grunnskoleopplæringen og at fylkeskommunen har ansvaret for den videregående opplæringen.

Men Norsk Lektorlag er dypt bekymret over forslaget om å ikke videreføre en regulering av kommunens og fylkeskommunens plikt til å stille til rådighet de ressursene som er nødvendig for å etterleve loven. Som poengtert i kapittel 14 er et sentralt poeng med opplæringsloven at den brukes for å sikre de kvalitetsstandardene norske borgere møter i skoleverket. Standard-setting kan øke faren for at minimums-standarder blir brukt, kravene til minimumsstandarder må derfor være så høye at de sikrer elevens rett til opplæring i samsvar med læreplanverket. Dette er sentralt om vi skal opprettholde grunnleggende prinsipper i norsk skole som enhetsskolen og likeverdige tilbud uavhengig av bosted. Det fremgår på side 640 at utvalget mener at dette er en overflødig presisering av skoleeiers plikt til å oppfylle kravene i loven, og presiserer at «hvilket konkret ansvar dette innebærer må avklares gjennom fortolkning av den enkelte konkrete lovbestemmelsen». Norsk Lektorlag er uenig.

Som vi allerede har anført i kapittel 15 ovenfor, mener Norsk Lektorlag det er avgjørende at det fremgår av selve lovteksten at skoleeier har plikt til å stille til rådighet de ressursene som er nødvendige for å etterleve loven. Vår erfaring i dag er at kommunene og fylkeskommunene ikke stiller

nødvendige ressurser til rådighet. Å fjerne en uttrykkelig bestemmelse som påpeker skoleeiers ansvar, vil ytterligere svekke dette. Ettersom dette er lovgivning som i stor grad brukes av ikke-jurister, vil ikke lovens brukere ha nødvendige forutsetninger for å fortolke den enkelte lovbestemmelsen. Det er en tydelig tilknytning mellom lovens forsvarlighetskrav og krav til at skoleeier stiller nødvendige ressurser til disposisjon for at kravene skal oppfylles.

## Kapittel 49 Internkontroll og kvalitetsutvikling

Norsk Lektorlag er uenige i utvalgets forslag om å ikke videreføre særregelen om internkontroll på opplæringsområdet. Utvalget foreslår at det innføres hjemmel til å føre tilsyn med det generelle internkontrollkravet i kommuneloven § 25-1.

Poenget med internkontroll må være å beholde formålet bak kravet i opplæringsloven, nemlig å ha et system som bidrar til en aktiv og bedre oppfølging fra skoleeier av lovverk og kvalitet, som skal gi et helhetlig system som også styrker tilsynsmyndighetenes tilsynsmuligheter. Dette er viktige formål som vi frykter vil svekkes gjennom utvalgets forslag.

Norsk Lektorlag mener det er viktig at opplæringsloven selv inneholder en regel om internkontroll. Det samme gjelder forslaget om å erstatte dagens krav om oppfølging av resultater fra nasjonale kvalitetsvurderinger med et krav om kvalitetsutvikling. En tilsynelatende forenkling vil trolig vil gi et så stort handlingsrom for lokale tilpasninger at nasjonale føringer forsvinner. Forslaget om å erstatte dagens krav om tilstandsrapport med et generelt krav om rapportering til kommunestyret om tilstanden i skolen, hvor det ikke vil stilles krav om at rapporteringen behandles i kommunestyret er en tilsvarende uheldig forenkling som Norsk Lektorlag ikke støtter. Dette kan svekke kommunepolitikernes oppfølging av skolekvalitet i sin utøvelse av skoleeierrollen.

Utvalget foreslår å flytte kravet om vurdering av kvalitet på den enkelte skole (skolebasert vurdering) til loven og regulere dette sammen med krav om kvalitetsutvikling, og å ikke videreføre kravet om involvering av elever i bestemmelsen om kvalitetsvurdering på den enkelte skole da utvalget foreslår et generelt krav om involvering av elever og foreldre.

Norsk Lektorlag støtter begge disse forslagene. Vi er svært opptatt av at det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet NKVS prioriteres og utbygges. Involvering av elever og medbestemmelse ligger som en forutsetning i Fagfornyelsens overordnet del. I NKVS er elevundersøkelsen et viktig element. Dagens elevundersøkelse har en del svakheter og kan forbedres. Dette er bl.a påpekt av Stoltenberg-utvalget, som har foreslått å utvikle elevundersøkelsen til en kortere og mer forskningsbasert undersøkelse.

## Kapittel 50 Opplysningsplikt, veiledningsplikt og innhenting av opplysninger mv.

Norsk Lektorlag er enige i at opplysningsplikten til barnevernet videreføres, men slik at det framgår at plikten omfatter alle som utfører tjenester eller arbeid etter loven. Vi er også enige i at opplysningsplikten til sosialtjenesten utvides til også å omfatte helse- og omsorgstjenesten.

Vi støtter ikke utvalgets forslag om at bestemmelsen om pålegg til fylkeskommunen om å gi veiledning og drive kvalitetsutvikling ikke videreføres i den nye loven. Rent systematisk oppfatter vi dette som et element av internkontrollsystem, og vi viser til våre merknader om dette ovenfor.

Vi har ingen kommentar til forslag om at bestemmelsen om statlig råd og veiledning ikke videreføres i ny opplæringslov, ettersom det at departementet skal gi råd og veiledning til underordnede organer fremgår av vårt forvaltningssystem. Det at utvalget ikke problematiserer denne plikten for eiere av private skoler er pussig, og vi forutsetter at departementets rett til å gi råd og veiledning også gjennomføres for disse i ny opplæringslov.

Utvalget foreslår å fjerne bestemmelsen i opplæringsloven hvor det fremgår at forvaltningsloven gjelder med de særreglene som følger av opplæringsloven. Norsk Lektorlag er uenige i at det ikke presiseres at forvaltningsloven gjelder, med unntak av at bestemmelsene om taushetsplikt også gjelder for private skoler. Av pedagogiske hensyn er det svært viktig at det eksplisitt står i opplæringsloven at forvaltningslova gjelder. Forvaltningsloven stiller en rekke krav til forsvarlig saksbehandling noe som bør tydeliggjøres også i skolesektoren.

Utvalget uttrykker sin tydelige skepsis til Stoltenberg-utvalgets forslag (NOU 2019:3) om å opprette et nasjonalt register for personentydige forløpsdata i skolesektoren, men velger allikevel å videreføre bestemmelsen om informasjonsinnhenting og evaluering i den nye loven med noen språklige endringer, som gir departementet forskriftshjemmel til å delta i valueringer og gi opplysninger om opplæringa.

Norsk Lektorlag støtter Stoltenberg-utvalgets forslag om å styrke kunnskapsgrunnlaget om norsk skole. Vi trenger et konsistent, nasjonalt kunnskapssystem om skolen. Vi er positive til tiltak som kan heve datakvalitet og -omfang for skolesektoren, inkludert personentydige forløpsdata for grunnopplæring, gitt at personvern hensyn er godt ivaretatt. Norsk Lektorlag støtter registrering av utdanningsdata på individnivå fra barnehage og utvideregående opplæring i SSB. Dette må imidlertid gjøres så enkelt og tidsbesparende som mulig, jfr. departementets og arbeidsgivers intensjoner om å ikke innføre nye tiltak som medfører unødvendig tidstyveri.

## Kapittel 51 Klageadgang og klageinstans

Norsk Lektorlag har ikke tatt stilling til forslagene i dette kapitlet.

## Kapittel 52 Statlig tilsyn med kommunene

Norsk Lektorlag er enig med utvalgets forslag om

- å videreføre dagens regel om at fylkesmannen kan føre tilsyn med kommunens eller fylkeskommunens oppfyllelse av plikter som er pålagt i eller i medhold av opplæringsloven (kommuneplikter),
- kommunens og fylkeskommunens plikt til å ha internkontroll etter kommuneloven, samt
- å videreføre dagens regel om at fylkesmannen kan føre tilsyn med andre plikter enn kommunepliktene (aktørplikter).



## Kapittel 53 Reaksjoner ved brudd på opplæringsloven

Norsk Lektorlag er ikke enig i utvalgets svært passive forslag om

- å videreføre dagens bestemmelser i opplæringsloven om tvangsmulkt, straff og delt bevisbyrde i saker om erstatning i skolemiljøsaker, og
- at det ikke innføres nye reaksjoner mot kommuner og fylkeskommuner.

Det at det ikke har konsekvenser for kommunene å bryte loven innebærer at kommunene lovlig kan underfinansiere skoler i årevis. Troen på god vilje er ikke alltid nok, det må også lovfestes forvaltningssanksjoner og andre reaksjoner om skoleeier og skoler ikke oppfyller lovkravene. Det er et behov for reaksjoner på brudd i opplæringsloven.

Norsk Lektorlag mener elever og foreldres rettssikkerhet er truet fordi det i dag får så små konsekvenser for skoleeier å ikke levere tilfredsstillende tjenester i norsk skole. Barneombudet har i innspill til opplæringslovutvalget foreslått lovfesting av administrative reaksjoner og sanksjoner for Fylkesmannen som klageinstans, og at det fastsettes hjemmel for bruk av overtredelsesgebyr i tilfeller hvor lovbruddet er alvorlig.<sup>16</sup> Dette støttes.

Stortinget har innført en oppfølgingsordning for skoler der elevene over tid har dårlige resultater. Norsk Lektorlag mener det også må innføres en oppfølgingsordning av skoler som over tid ikke respekterer regelverket knyttet til ressursbruk, minstetimetall og kompetanse i skolen.

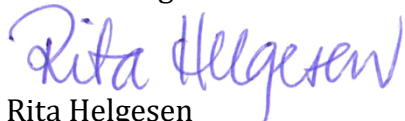
- **Norsk Lektorlag ber Kunnskapsdepartementet vurdere en sanksjonsordning for kommuner som over tid ikke utøver skoleeierskapet i tråd med opplæringslovens regler og ikke har forsvarlig ressursbruk.**

I Norsk Lektorlags utdanningspolitiske program heter det:

*Hovedmålet for Norsk Lektorlag er at alle elever møter en skole der de kan tilegne seg kunnskap og utvikle ferdigheter for videre utdanning, yrkeskarriere og livsmestring. Nøkkelen til en god skole er kompetente lektorer og lærere som har gode arbeids-, lønns- og rammevilkår.*

Norsk Lektorlag ser frem til å bidra i det videre arbeidet med ny opplæringslov.

Med vennlig hilsen



Rita Helgesen  
leder i Norsk Lektorlag

---

<sup>16</sup> Se [opplaringslovutvalget.no/files/2018/03/Barneombudet-om-hovedutfordringer.pdf](https://opplaringslovutvalget.no/files/2018/03/Barneombudet-om-hovedutfordringer.pdf)